Nr 259.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till nykterhetsvården; given Stockholms slott den 14 april 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF.

Axel Rubbestad.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholm slott den 14 april 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför föredraganden, statsrådet Rubbestad, följande.

I årets statsverksproposition (femte huvudtiteln, p. 66, 71 och 72) upptogos vissa anslag till nykterhetsvården, nämligen anslagen till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter, till länsnykterhetsnämnderna och till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m., med allenast preliminärt beräknade belopp i avbidan på en närmare prövning i samband med de förslag, som nykterhetsutredningen väntades framlägga. Det förstnämnda anslaget, vartill motsvarighet saknas å innevarande budgetårs riks-

stat, upptogs därvid med ett runt belopp av 100 000 kronor, medan de två senare anslagen upptogos till belopp motsvarande de å riksstaten för löpande budgetår anvisade anslagsbeloppen, eller med 136 000 och 142 000 kronor.

Jag anhåller nu att till slutlig behandling få upptaga berörda anslagsfrågor och i samband därmed anmäla nykterhetsutredningens förslag rörande alkoholistvården och nykterhetsnämndsverksamheten.

Nykterhetsutredningens förslag rörande alkoholistvården m. m.

De jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 april 1943 inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning angående orsakerna till försämringen i nykterhetstillståndet[1] ha den 7 februari 1944 avlämnat betänkande angående nykterhetstillståndet under krigsåren (SOU 1944: 3). De sakkunnigas huvuduppgift var att klarlägga orsakerna till den under krigsåren inträdda ökningen av spritmissbruket. Till fullgörande av detta uppdrag ha de framlagt en ingående statistisk-sociologisk utredning, som med bilagor omfattar större delen av betänkandet. Mot bakgrunden av denna utredning ha de sakkunniga därjämte framlagt ett flertal förslag till åtgärder för motverkande av den inträdda försämringen i nykterhetstillståndet.

Utredningen har varit föremål för sedvanlig remissbehandling. Yttranden över betänkandet i dess helhet ha avgivits av socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, samtliga länsstyrelser och länsnykterhetsnämnder. Därjämte ha yttranden över speciella kapitel avgivits av rikets hovrätter, justitiekanslern, statspolisintendenten, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, styrelserna för vissa alkoholistanstalter och några kommunala nykterhetsnämnder. Vidare ha olika enskilda sammanslutningar avgivit yttranden över betänkandet i dess helhet eller vissa delar därav.

I detta sammanhang ifrågakommer icke att lämna en redogörelse varken för de huvudsakliga resultaten av orsaksutredningen eller för de sakkunnigas förslag i olika hänseenden. Här skall i korthet endast återgivas några av utredningens uppgifter rörande alkoholismens utveckling under krigsåren och nuvarande utbredning samt i anslutning därtill lämnas en redogörelse för förslagen på alkoholistvårdens område m. m.

Utredning rörande alkoholismen. De sakkunniga ha ägnat uppmärksamhet åt *alkoholisternas andel i det offentliga fylleriet* och funnit, att det antal fylleriförseelser, som begåtts av alkoholister, under krigsåren ökat i åtminstone samma takt som totalantalet fylleriförseelser i vissa undersökta städer. Såsom alkoholister ha därvid ansetts personer, som anmälts för nykterhetsnämnd och beträffande vilka nämnden funnit skäl föreligga till åtgärd enligt alkoholistlagen. Utredningen har härom bland annat anfört följande.

Från nykterhetsnämnderna i några städer, nämligen Uppsala, Jönköping, Kristianstad, Malmö, Härnösand och Östersund, har inhämtats, huru många

[1] De sakkunniga ha varit professorn vid Uppsala universitet G. Dahlberg, byråchefen i finansdepartementet O. H. Klackenberg och generallotsdirektören T. P. J. Petersson, tillika ordförande.

fylleriförseelser åren 1938 och 1942 begåtts av män, som före fylleriförseelsen varit föremål för åtgärd från nykterhetsnämnds sida, ävensom antalet fylleriförseelser under samma år av män, som efter fylleriförseelse blivit föremål för dylik åtgärd. Dessa uppgifter sammanställas i följande tabell med totala antalet fylleriförseelser i dessa städer under samma tid. Därvid har skilts mellan män över och under 25 år. Anledningen till denna uppdelning är, att av männen under 25 år något större antal ännu ej hunnit bli omhändertagna för alkoholism, varför alkoholisternas andel av fylleriförseelserna måste bli väsentligt större i åldersgruppen över 25 år.

Ålder, år	Summa fylleri-förseelser = N	därav begångna av män, anmälda för nykterhetsnämnd					
		före förseelsen		efter förseelsen		före + efter	
		antal	% av N	antal	% av N	antal	% av N
Förseelser år 1938:							
Under 25 ...	207	24	11·6	46	22·2	70	33·8
Över 25 ...	983	293	29·8	176	17·9	469	47·7
Summa	1 190	317	26·6	222	18·7	539	45·3
Förseelser år 1942:							
Under 25 ...	329	49	14·9	56	17·0	105	31·9
Över 25 ...	1 311	433	33·0	130	9·9	563	42·9
Summa	1 640	482	29·4	186	11·3	668	40·7

Av fylleriförseelserna i ifrågavarande städer har under båda åren, såsom av tabellen framgår, en mycket stor del fallit på alkoholisterna. I åldersgruppen under 25 år har sålunda en tredjedel och i åldersgruppen över 25 år mer än 40 procent av fylleriförseelserna fallit på alkoholister. Härtill komma alla de, som ännu icke hunnit fästa nykterhetsnämndens uppmärksamhet på sig, men som så småningom bli föremål för dess åtgärd.

Den andel av fylleriförseelserna, som faller på personer, vilka före fylleriförseelsen varit föremål för nykterhetsvårdande åtgärd, har från år 1938 till år 1942 stigit något, nämligen från 26,6 till 29,4 procent. På grund av materialets ringa storlek motiverar emellertid denna ökning icke slutsatsen, att ifrågavarande kategoris andel i fylleriförseelserna i verkligheten ökat. Den högre andelen för dem, som efter en år 1938 begången fylleriförseelse blivit föremål för nykterhetsnämnds åtgärd, i förhållande till motsvarande andel för dem, som begått fylleriförseelser år 1942, betingas helt enkelt av den längre tid, som för de förstnämnda förflutit efter nykterhetsnämndens åtgärd.

Material, som erhållits genom en speciell undersökning beträffande fylleriförseelserna i Stockholm under åren 1938 och 1942 utvisar, att under båda dessa år 32 procent av fylleriförseelserna begåtts av personer, som före respektive års utgång blivit föremål för åtgärd av nykterhetsnämnden.

För att erhålla en belysning av förhållandena på *landsbygden* har utredningen genom länsnykterhetsnämnderna inhämtat uppgifter från nykterhetsnämnderna i Stockholms, Värmlands och Västernorrlands län rörande det antal fylleriförseelser, som år 1942 begåtts av alkoholister. Dessa uppgifter utvisa, att i Stockholms län nära 12 och i Värmlands län något mer än 10 procent av fylleriförseelserna begåtts av alkoholister, medan motsvarande siffra för Västernorrlands län är betydligt högre, nämligen närmare 24 procent. Den högre nivån för sistnämnda län sammanhänger med att där åtgärder vidtagits speciellt mot yngre alkoholister, sedan dessa gjort sig skyldiga till

fylleri. Vid bedömandet av de relativt låga siffrorna för alkoholisternas andel i fylleriförseelserna i de berörda tre länen måste ihågkommas, att alkoholister på landsbygden i förhållandevis liten utsträckning hittills blivit föremål för åtgärder.

Det antal *personer, som begått mer än en fylleriförseelse under ett och samma år,* har enligt utredningen ökat från förkrigsåren till år 1942 i nästan samma omfattning som hela antalet fyllerister. Krigsårens fylleriökning, som för riket i dess helhet innebär att totalantalet fylleriförseelser ökat från i genomsnitt 30 600 under åren 1934/38 till över 42 600 år 1942, har sålunda icke varit begränsad till en ökning av de enstaka förseelserna eller till förseelser av mera oskyldig karaktär. Härom har bland annat anförts följande.

En översikt över förändringarna i antalet män med en, två, tre etc. fylleriförseelser under vart och ett av krigsåren och femårsperioden 1934/38 samt förändringarna i den relativa storleken av dessa grupper, uttryckt i procent av hela antalet för fylleri dömda män, lämnas i följande tabell.

Antal förseelser	Absoluta tal					I % av samtliga sakfällda män				
	1939	1940	1941	1942	1934/38 (i genomsnitt)	1939	1940	1941	1942	1934/38 (i genomsnitt)
1 förseelse	22 791	22 775	24 265	27 588	21 255	86·8	86·7	87·5	86·5	86·1
2 förseelser	2 500	2 527	2 615	3 189	2 419	9·5	9·6	9·4	10·0	9·8
3 »	643	602	564	755	606	2·5	2·3	2·0	2·4	2·4
4 »	196	189	170	198	211	0·7	0·7	0·6	0·6	0·9
5 »	84	91	68	86	101	0·3	0·4	0·3	0·3	0·4
6—10 »	52	76	48	66	91	0·2	0·3	0·2	0·2	0·4
11 el. fl. förseelser	3	5	3	5	12	—	—	—	—	—
Samtliga män	26 269	26 265	27 733	31 887	24 695	100	100	100	100	100

Siffrorna i tabellen, som äro av intresse för bedömande av karaktären hos fylleriet under krigsåren, ge vid handen, att några större förskjutningar i relationerna mellan antalet engångsfyllerister och antalet flergångsfyllerister icke inträtt sedan förkrigsperioden. Krigsårens starka ökning av fylleriförförseelserna har icke begränsat sig till en ökning av de mera enstaka fylleriförseelserna. Under åren 1934/38 utgjorde de män, som sakfälldes för endast en förseelse, i genomsnitt 86,1 procent av samtliga sakfällda män. Under krigsåren har motsvarande siffra rört sig mellan högst 86,8 och lägst 86,5 procent utom under år 1941, då den utgjorde 87,5 procent. År 1942 förelåg siffran 86,5 procent.

Flergångsfylleristerna, betraktade såsom en gemensam grupp, ha sålunda från förkrigsperioden till år 1942 ökat nästan lika mycket som totala antalet fyllerister. Däremot har inom denna gemensamma grupp inträffat vissa förskjutningar. Bland flergångsfylleristerna utgjorde den största gruppen, män med två förseelser, en större andel av samtliga år 1942 än under förkrigsperioden, medan grupperna med fyra eller flera förseelser något minskat i förhållande till genomsnittet för åren 1934/38. En påtaglig nedgång av sistnämnda grupper ägde rum år 1941 sannolikt till följd av krisrestriktionerna i oktober 1941, genom vilka rätten till efterhandsinköp tills vidare avskaffades, och indragningen av jullitern i december samma år.

Utredningen har vidare belyst *riskerna för alkoholism.* Riskberäkningarna ha grundats på uppgifter, som införskaffats från nykterhetsnämnderna dels i rikets städer, dels ock i landsbygdskommunerna inom Stockholms, Värmlands och Västernorrlands län, avseende antalet personer i olika åldrar, som under åren 1938 och 1942 blivit föremål för åtgärder enligt alkoholistlagen. De för dessa år beräknade risksiffrorna innebära enligt utredningen, att år 1938 ej fullt var tionde och år 1942 något mer än var tionde manlig stadsbo under loppet av sitt liv skulle bli föremål för åtgärd av nykterhetsnämnd på grund av alkoholism. Av beräkningsresultaten, som i sin helhet redovisas i en särskild, av professorn G. Dahlberg utarbetad bilaga till betänkandet, må här endast nämnas följande.

Siffrorna å den beräknade sammanlagda risken för män att vid 50 respektive 65 år ha blivit föremål för åtgärd av nykterhetsnämnd framgå av följande tabell. (Med sammanlagd risk för en person att vid viss ålder ha blivit föremål för åtgärd av nykterhetsnämnd avses risken för en nu minderårig person att, därest han lever till den angivna åldern och årsriskerna för olika åldersklasser hålla sig konstanta, ha blivit föremål för sådan åtgärd.)

	Beräknad sammanlagd risk i ‰ att ha blivit föremål för åtgärd av nykterhetsnämnd vid			
	50 år		65 år	
	1938	1942	1938	1942
Städer.				
Storstäder	76·4	84·0	109·2	109·5
Medelstora städer	65·9	109·6	86·6	145·6
Småstäder	43·8	62·4	65·8	85·7
Samtliga städer	**67·8**	**90·4**	**94·9**	**118·8**
Landskommuner.				
Stockholms län	10·9	40·7	14·2	52·8
Värmlands »	8·5	50·5	10·3	58·1
Västernorrlands »	23·8	38·4	32·6	45·3

Den sammanlagda risken vid 50-årsåldern har, såsom av tabellen framgår, ökat från år 1938 till år 1942 både för samtliga grupper städer och för landskommunerna. Ökningen har varit minst för storstäderna. I dessa har den sammanlagda risken vid 65-årsåldern varit oförändrad under de båda åren och uppgått till 11 procent. Inom storstadsgruppen har ifrågavarande risksiffra varit densamma under båda åren för Stockholm, nämligen 9 procent. För Göteborg har en ökning framträtt från 14 procent år 1938 till 18 procent år 1942. Denna ökning torde betingas av det förhållandet, att nykterhetsnämnden där på senare tid i större utsträckning än tidigare ingripit mot yngre personer. I de medelstora städerna har risken vid båda åldersgränserna ökat starkt, nämligen från 6,6 till 11 procent vid 50-årsåldern och från 8,7 till 14,6 procent vid 65-årsåldern, medan förskjutningen för småstädernas del varit måttlig. För landskommunerna ligga risksiffrorna på en betydligt lägre nivå än i städerna, men ökningen mellan de båda jämförda åren har varit synnerligen stark.

Den ökning av riskerna för alkoholism från år 1938 till år 1942, varpå

dessa siffror synas tyda, har utredningen dock ansett vara delvis skenbar. I vart fall för landsbygdens del sammanhänger stegringen av siffrorna väsentligen med den förbättring av nykterhetsnämndernas verksamhet, som betingats främst av länsnykterhetsnämndsorganisationens tillkomst. Även den starka uppgång i beläggningen på statliga och enskilda alkoholistanstalter, som inträffat under senare delen av år 1942 och fortsatt under år 1943, anser utredningen till en del ha samma förklaring.

Förslag till åtgärder. Vid övervägande av de åtgärder, som i dagens läge kunde erfordras för vinnande av ett bättre nykterhetstillstånd, har utredningen mot bakgrunden av de sålunda konstaterade förhållandena ansett en effektivisering av åtgärderna mot de mer eller mindre kroniska alkoholmissbrukarna påkallad. Utredningen har därvid framlagt förslag dels om en utvidgning av gällande alkoholistlag, dels om vissa nya former för vården av alkoholister, dels ock om vissa åtgärder för effektivisering av nykterhetsnämndsverksamheten.

De föreslagna *ändringarna av alkoholistlagen* avse främst att möjliggöra en mera effektiv nykterhetsvård beträffande ungdomliga alkoholmissbrukare. Utredningen föreslår sålunda, att såsom en indikation för åtgärder enligt alkoholistlagen i avseende å person under 25 år, som är hemfallen åt alkoholmissbruk, skall gälla, att han dömts till ansvar för fylleri en gång. Beträffande personer under 25 år, som icke äro hemfallna åt alkoholmissbruk, men som dömts för fylleri eller eljest använt alkoholdrycker till uppenbar skada för sig eller annan, förordar utredningen, att de i alkoholistlagen angivna förebyggande åtgärderna må vidtagas för vederbörandes återförande till ett nyktert och ordentligt liv. Genom denna föreskrift har åsyftats att ge formellt stöd åt en av vissa nykterhetsnämnder med framgång tillämpad praxis att på ett tidigt stadium taga itu med unga fyllerister och hjälpa dem till rätta utan användande av tvångsåtgärder. Behovet av vidgade övervakningsmöjligheter särskilt i fråga om unga alkoholmissbrukare har utredningen motiverat med hänvisning till ungdomsfylleriets utveckling och bland annat framhållit följande.

De bristande möjligheterna för nykterhetsnämnderna att enligt alkoholistlagen övervaka unga alkoholmissbrukare framstå såsom särskilt allvarliga mot bakgrunden av den utveckling ungdomsfylleriet tagit. Fyllerifrekvensen i åldrarna 15—20 år har, relativt sett, ökat tre gånger starkare än fyllerifrekvensen bland övriga åldersgrupper av män. Beträffande de unga medför alkoholmissbruk ock särskilda vådor. Det kan påskynda framträdandet av social missanpassning i form av vanart eller kriminalitet. Men även där så ej är fallet, kan missbruket av rusdrycker för de unga medföra risker för deras fortsatta sociala utveckling. Det framstår såsom angeläget, att de nykterhetsvårdande myndigheterna erhålla möjlighet att ingripa mot de unga alkoholmissbrukarna jämväl innan deras förhållanden blivit på svårare sätt snedvridna och innan dryckesvanorna blivit inrotade.

Utredningen föreslår vidare, att olovlig befattning med rusdrycker skall i alkoholistlagen upptagas såsom en indikation för åtgärder enligt lagen. Smugglare, hembrännare och s. k. langare äro enligt utredningen ej sällan hemfallna åt alkoholmissbruk, och den samhällsskada, som de åstadkomma genom

att tillhandahålla rusdrycker åt andra kroniska missbrukare m. fl., torde vara minst lika allvarlig som de samhällsskador, vilka angivas med vissa av de nuvarande indikationerna, exempelvis förande av ett för andra grovt störande levnadssätt.

Utredningens förslag beträffande *formerna för alkoholistvården* avse dels en förkortning av tiderna för internering å alkoholistanstalt, dels prövning av en alternativ vårdform, nämligen inackordering hos lämplig familj på landsbygden. I båda fallen har åsyftats behandling av mindre svårartade fall. Systemet med korttidsinternering bör enligt utredningens mening helst prövas på en särskild anstalt. Utredningen betonar i samband därmed vikten av att gällande bidragsgrunder för anordnande av erkända alkoholistanstalter så förbättras, att bidragen någotsånär svara mot nuvarande höga byggnadskostnader.

De av utredningen föreslagna åtgärderna för *effektivisering av nykterhetsnämndsverksamheten* innefatta dels en vidgning av statens bidrag till främjande av de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, dels en utbyggnad av länsnykterhetsnämnderna. I fråga om bidragen till de kommunala nämnderna föreslår utredningen, att det nuvarande anslaget för främjande av deras verksamhet skall höjas och att möjlighet skall öppnas att lämna särskilda bidrag för övervakning av alkoholister.

Föredraganden.

Den utbredning, som det grova alkoholmissbruket enligt det av nykterhetsutredningen framlagda materialet nått, är enligt min mening ägnad att ingiva viss oro. Även om läget till en del är betingat av krigsårens onormala förhållanden, synes man dock icke kunna underlåta att överväga olika åtgärder till motverkande av den inträdda försämringen. Samhällets åtgärder för övervakning och omhändertagande av de grova alkoholmissbrukarna ha givetvis därvidlag endast en begränsad räckvidd och förslå uppenbarligen icke såsom de enda nykterhetspolitiska hjälpmedlen. En allmän enighet synes emellertid råda om behovet och önskvärdheten av en effektivisering inom detta avsnitt av nykterhetsvården.

De förslag, som av nykterhetsutredningen framlagts på detta område, ha i stort sett tillstyrkts av remissmyndigheterna. Beträffande den föreslagna utvidgningen av alkoholistlagens tillämplighetsområde har dock i vissa avseenden yppats tvekan, och några myndigheter ha avstyrkt förslaget om upptagande i alkoholistlagen av *en* fylleriförseelse såsom indikation för tvångsåtgärder beträffande åt alkoholmissbruk hemfallna personer under 25 år. Vid remissbehandlingen ha även framlagts förslag om ytterligare ändringar i alkoholistlagen. En prövning av de ifrågasatta olika lagändringarna, vilka lämpligen böra upptagas till behandling i ett sammanhang, skulle emellertid draga ut på tiden. Då förslag i ämnet dessutom förutsätter remiss till lagrådet, har jag av tidsskäl icke ansett lämpligt att söka för årets riksdag framlägga förslag till ändringar i alkoholistlagen. En effektivisering av nykterhetsvården synes dock även utan sådana lagändringar möjlig.

Bland de ifrågasatta lagändringarna torde förslaget att alkoholistlagens förebyggande åtgärder skola bli tillämpliga på personer under 25 år, som använt alkohol till uppenbar skada för sig eller annan, oavsett om de kunna anses hemfallna åt alkoholmissbruk eller ej, vara viktigast för nykterhetsvården. Då detta förslag icke nu kommer att genomföras, finner jag emellertid angeläget att understryka, att nykterhetsnämndernas åligganden enligt 3 § alkoholistlagen få anses innefatta befogenhet för dem att i viss omfattning vidtaga lindriga förebyggande åtgärder också mot sådana alkoholmissbrukare, som icke falla under 1 § i lagen. Nämnderna kunna exempelvis uppdraga åt ordföranden, annan ledamot eller tjänsteman att kalla unga personer, som begått fylleriförseelser, till nämnden för allvarliga samtal rörande riskerna av fortsatt missbruk. Även utan den ifrågasatta lagändringen böra sålunda nykterhetsnämnderna i någon mån kunna utöva påverkan i gynnsam riktning på sådana unga alkoholmissbrukare, som icke kunna göras till föremål för tvångsåtgärder enligt lagen. Ett dylikt förfarande har ock på sina håll tillämpats av nykterhetsnämnder och visat gynnsamma resultat.

Vad beträffar nykterhetsutredningens övriga förslag på förevarande område upptager jag dessa till behandling i det följande i samband med anmälan av anslagsäskandena för nästa budgetår till bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter, till länsnykterhetsnämnderna och till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. Vid prövning av medelsbehovet för nykterhetsnämndsverksamheten har jag ansett mig böra i betydande utsträckning biträda nykterhetsutredningens förslag om ökad medelstilldelning. De stegrade utgifterna å budgeten för dessa ändamål böra därvid vägas mot de mycket betydande kostnadsökningar, som en effektiv skärpning av den individuella kontrollen över rikets omkring 1 600 000 motboksägare skulle förutsätta. Det må erinras om att antalet befattningshavare vid systembolagens motboksavdelningar, som i oktober 1939 uppgick till 514, i mitten av år 1942 nedgått till 417, främst genom att personal, som blivit disponibel genom konsumtionsnedgången efter den stora spritskattehöjningen på hösten 1939, tagits i anspråk för arbetsuppgifter hos vissa kristidsstyrelser. Vid tillstyrkan av de föreslagna anslagsökningarna har jag ansett mig kunna utgå ifrån att effekten i nykterhetsavseende av de därmed avsedda åtgärderna blir större än effekten av en motsvarande medelsdisposition för personalökningar vid den individuella kontrollen.

1. **Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter**, *reservationsanslag.*

Enligt kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 217) om statsbidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter utgår dylikt bidrag med högst 2 000 kronor för vårdplats, när fråga är om nybyggnad, och i annat fall med högst 1 500 kronor för vårdplats.

Kostnaderna för statsbidragen bestridas från förevarande anslag. Medel till förstärkning av anslaget anvisades senast budgetåret 1940/41 med 50 000 kronor. Därjämte tillfördes anslaget under budgetåret 1941/42 75 000 kronor

i samband med nedläggandet av erkända alkoholistanstalten Hemmet Mälargården.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *socialstyrelsen* gjort framställning om förstärkning av anslaget med 200 000 kronor ävensom föreslagit en höjning med 50 procent av statsbidragen till anordnande av erkända alkoholistanstalter. Styrelsen har anfört i huvudsak följande.

Å anslaget funnes för närvarande tillgängligt ett belopp av 71 350 kronor. Härav erfordrades emellertid tillhopa 52 500 kronor för av Kungl. Maj:t vid skilda tillfällen beviljade men ännu ej utbetalade bidrag, varför det odisponerade beloppet utgjorde 18 850 kronor.

Under vintern 1942—1943 hade beläggningen på alkoholistanstalterna varit högre än någonsin tidigare. Högst hade beläggningen varit den 1 mars 1943 med 986 närvarande vårdtagare. Påfrestningen hade varit särskilt stark för de öppna allmänna anstalterna för män, vilka tidvis varit överbelagda i största möjliga omfattning. Venngarnsanstalten med 140 vårdplatser hade sålunda haft upp till 166 vårdtagare närvarande samtidigt, och erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet med 165 godkända vårdplatser hade haft upp till 186 närvarande. En sådan överbeläggning vore menlig för vården och anstaltsarbetet. Då den höga beläggningen icke vore av tillfällig natur — antalet närvarande på anstalterna för män den 1 augusti 1943 hade överstigit motsvarande antal år 1942 med 153 — borde åtgärder vidtagas för att bereda nya vårdmöjligheter. Den för statsverket billigaste utvägen härför vore att söka få till stånd nya erkända alkoholistanstalter.

De för närvarande utgående statsbidragsbeloppen till anordnande av erkända alkoholistanstalter hade visat sig alltmer otillräckliga. 1943 års riksdag hade också medgivit en höjning med 50 procent av bidraget till anordnande av den senast tillkomna erkända alkoholistanstalten, Vårnäshemmet. Det vore från alkoholistvårdens synpunkt önskvärt, att de bidragsgrunder, som sålunda fastställts för Vårnäshemmet, bleve allmänt gällande. Man måste nämligen utgå från att det eljest skulle visa sig omöjligt för styrelsen att förmå institutioner eller stiftelser att starta nya erkända alkoholistanstalter, varigenom det växande behovet av nya vårdplatser kunde tillgodoses på det för staten ojämförligt billigaste sättet. Även med hänsyn till statens eget ekonomiska intresse borde en höjning av dessa bidragsgrunder komma till stånd, förslagsvis till 3 000 kronor för vårdplats, när fråga vore om nybyggnad, och till 2 250 kronor för vårdplats i övriga fall. Höjningen borde emellertid icke avse vårdplatser som kommit till före den 1 juli 1944. Efter en förstärkning av anslaget med av styrelsen föreslaget belopp, 200 000 kronor, skulle tillgängliga medel efter sålunda föreslagna bidragsgrunder medgiva anordnandet av 72 à 97 nya vårdplatser.

I ärendet har *statskontoret* den 27 september 1943 avgivit utlåtande och förordat, att ett belopp av 50 000 kronor ställes till förfogande för budgetåret 1944/45. Förslaget om förbättring av bidragsgrunderna har ämbetsverket avstyrkt under hänvisning till sitt avstyrkande utlåtande den 5 oktober 1942 över en liknande framställning av socialstyrelsen, vilken icke föranledde någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd. Sedan hösten 1942 syntes någon stegring av byggnadskostnaderna med hänsyn till det allmänna prisstoppet icke ha inträtt.

I sitt betänkande har *nykterhetsutredningen,* som förut nämnts, framlagt vissa förslag rörande alkoholistvården, vilka torde få anmälas i detta sam-

manhang. Jag upptager först till behandling frågan om interneringstidens längd och därmed sammanhängande problem.

Utredningen har ifrågasatt, huruvida icke en *internering av kortare varaktighet* än den för närvarande tillämpade borde kunna komma till användning. De korttidsinternerade borde enligt utredningens mening såvitt möjligt sammanföras på en särskild anstalt. Om denna skulle anordnas som erkänd alkoholistanstalt, vore en förbättring av gällande statsbidragsgrunder nödvändig med hänsyn till de nuvarande höga byggnadskostnaderna. Utredningen har bland annat anfört följande.

Fall finnas otvivelaktigt, då visserligen varning och övervakning innefatta alltför lindriga åtgärder för att en alkoholmissbrukare skall låta sig rätta, medan å andra sidan en längre tids tvångsinternering framstår såsom en av omständigheterna knappast påkallad åtgärd. Det bör beaktas, att en längre tids tvångsinternering ofta är förenad med svåra sekundära följder. Den internerade förlorar måhända sin arbetsanställning eller hans utkomstmöjligheter bliva på annat sätt försvårade.

Det är icke heller lämpligt, att en alkoholmissbrukare med relativt gynnsam prognos sammanföres på en anstalt med tämligen förfallna klienter utan avsikt eller möjlighet att bli ordentliga samhällsmedlemmar. Enligt utredningens uppfattning böra mera godartade fall, som kunna antagas ifrågakomma för utskrivning eller hempermittering efter kortare tids internering, såvitt möjligt sammanföras på en *särskild anstalt*. Ett anlitande i vidgad omfattning av internering på kortare tid skulle ock åstadkomma en viss avlastning å alkoholistanstalterna, vilket med hänsyn till platstillgången kan bliva av behovet påkallat, särskilt om den av utredningen föreslagna utsträckningen av alkoholistlagens tillämplighetsområde kommer till stånd. Därest staten icke själv uppför en dylik anstalt utan denna skall komma till stånd såsom erkänd alkoholistanstalt med bidrag av statsmedel, framstår för utredningen såsom nödvändigt att gällande bidragsgrunder för anordnande av dylika anstalter förbättras så, att de någotsånär svara mot nuvarande höga byggnadskostnader.

Remissmyndigheterna ha i flertalet fall lämnat utredningens ifrågavarande förslag utan erinran. I några fall har dock avstyrkts en anordning med på förhand fastställda kortare tider för tvångsinternering, i vart fall beträffande det nuvarande anstaltsklientelet.

Socialstyrelsen framhåller, att försökspermission för närvarande tillämpas i praktiskt taget alla förstagångsfall, och lämnar till belysning av vårdtidens längd för sådana fall å de erkända anstalterna under år 1942 följande uppgifter:

Vårdtidens längd	Vårdfall Antal	Vårdfall Procent
Mindre än 1 månad	2	0·7
1— 1 29/30 »	4	1·4
2— 2 29/30 »	16	5·5
3— 3 29/30 »	40	13·8
4— 4 29/30 »	37	12·8
5— 5 29/30 »	53	18·3
6— 6 29/30 »	56	19·3
7— 7 29/30 »	29	10·0

Vårdtidens längd		Vårdfall Antal	Vårdfall Procent
8— 8²⁹/₃₀	månad	7	2·4
9— 9²⁹/₃₀	»	5	1·7
10—10²⁹/₃₀	»	10	3·4
11—12	»	28	9·7
mer än 12	»	3	1·0
	Tillhopa	290	100·0

Försökspermission lämnades sålunda i 7,6 procent av fallen före 3 månaders vårdtid och i ytterligare 13,8 procent efter 3 månader men före 4 månader. I de ströfall, där vårdtiden varit längre än 12 månader, har den vårdbehövande frivilligt kvarstannat på anstalten jämlikt 40 § alkoholistlagen.

Den genomsnittliga tiden för de förstagångsintagnas vistelse på de olika anstalterna framgår av följande sammanställning:

Anstaltens namn	Antal fall	Vårdtidens genomsnittslängd, mån.
Älvgården	45	6·4
Björknäs	33	8·4
Västkusthemmet	54	5·3
Holmahemmet	47	5·4
Åsbrohemmet	18	9·0
Holmforshemmet	33	5·5
Dagöholm	38	5·7
Ribbingebäck	8	5·6
Hagbyhemmet	14	7·9
Samtliga	290	6·3

Vårdtiden utgjorde sålunda i genomsnitt något mer än 6 månader. Det framgår av tablån, att den anstalt (Björknäs), som fått mottaga ett relativt stort antal kringflackande alkoholister, hade en jämförelsevis lång genomsnittlig vårdtid. Detsamma gällde för asylanstalten Åsbrohemmet och för kvinnoanstalten Hagbyhemmet.

Om de sakkunniga åsyftat, att det nuvarande anstaltsklientelet i större utsträckning skulle försökspermitteras efter en vårdtid av högst ett par månader, anser socialstyrelsen förslaget böra avvisas. Det är endast en mycket begränsad del av detta klientel, som utan svåra bakslag kan återbördas till samhället redan efter ett par tre månader. Även hänsyn till nykterhetsnämndernas förebyggande verksamhet, som omfattar ett mångdubbelt större klientel än anstaltsklientelet och som väsentligen får sin kraft genom klientelets respekt för anstaltsvården, talar mycket bestämt mot åtgärder, som skulle medföra att denna respekt avgjort försvagades.

För ett annat klientel, med en genomsnittligt gynnsammare prognos, än som hittills hänvisats till alkoholistanstalterna, finner styrelsen den ordningen tänkbar, att man praktiserade en frivillig intagning, på förhand fastställd till högst sex veckor. För detta ändamål erfordras uppenbarligen en särskild anstalt, ty att sammanföra vårdbehövande med olika vårdtidsbestämmelser skulle skapa irritation och även i övrigt vara olämpligt från vårdsynpunkt. Därest det visar sig möjligt att få till stånd en särskild anstalt, lämpad för dylika korttidsintagna, ämnar socialstyrelsen att pröva denna ordning. — Däremot skulle det vara olämpligt att skapa en särskild, mildare

form av tvångsinternering på kortare tid för dessa fall, bland annat med hänsyn till att man måste räkna med att denna form löpte fara att missbrukas genom att praktiseras i fall, där vanligt långtidsbeslut bort tillämpas.

Styrelsen stryker starkt under behovet av förbättrade bidragsgrunder för anordnande av alkoholistanstalter och anför härom:

Genom sitt uttalande om nödvändigheten att gällande grunder för bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter förbättras så, att de något så när svara mot de nuvarande höga byggnadskostnaderna, rikta de sakkunniga uppmärksamheten på ett trängande behov. De för anstalterna gynnsammare nya grunderna för dessa statsbidrag böra få giltighet redan från ingången av nästa budgetår. Under den nu snart tilländagångna vintern har nämligen tillströmningen av vårdbehövande till alkoholistanstalterna varit mycket stark och det har rått svår platsbrist på dessa anstalter. Man har att räkna med att behovet av nya vårdplatser kommer att ha stigit ytterligare till nästa vinter och att det därför till dess måste komma till stånd ett par nya erkända alkoholistanstalter. Det är emellertid icke möjligt att stimulera lämpliga institutioner att anordna sådana anstalter med nu utgående statsbidrag för anordnande.

Medicinalstyrelsen har anfört följande.

Styrelsen finner det välbetänkt om under vissa förhållanden en internering av kortare varaktighet än den för närvarande vanligen tillämpade kunde användas. Tillkomsten av en särskild alkoholistanstalt för dessa fall synes medicinalstyrelsen synnerligen önskvärd. Styrelsen förutsätter därvid, att övervakningen av de efter endast en kortare interneringstid på försök utskrivna ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt.

Liknande synpunkter som dem socialstyrelsen anfört om olägenheterna av en tvångsinternering med från början fastställd, kort varaktighet ha framhållits av *länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Göteborgs och Bohus, Örebro* och *Gävleborgs län.* I ett yttrande betonas sålunda risken för att länsstyrelserna härigenom kunde bli benägna att hellre förordna om korttidsinternering än vanlig internering, vilket otvivelaktigt skulle vara en betänklig utveckling. I ett annat utlåtande anföres, att korttidsinterneringen skulle kunna äventyra den bästa förebyggande åtgärden, nämligen övervakningen genom anstalter och nykterhetsnämnder. Genom en ytterligare ökad användning av föreliggande möjligheter till försökspermission efter relativt kort interneringsperiod borde emellertid vissa av de påtalade följdverkningarna av anstaltsvården kunna övervinnas i mera godartade fall. Några av nyssnämnda länsnykterhetsnämnder framhålla, att däremot intet vore att erinra mot korttidsinternering såsom frivillig vårdform. I ett flertal yttranden betonas vikten av att erhålla en ökad differentiering vid anstaltsvården. *Styrelsen för godtemplarordens erkända alkoholistanstalt Dagöholm* har givit uttryck åt en liknande uppfattning. Såsom den närmaste uppgiften för anstaltsvården och differentieringsförfarandet framhåller styrelsen dock upprättandet av en statlig anstalt för vård av imbecilla och svårdisciplinerade psykopater.

Länsnykterhetsnämnderna i Stockholms, Östergötlands och *Malmöhus län* samt *de kommunala nykterhetsnämnderna i Stockholm* och *Norrköping* ha ansett en annan form av anstalter, inackorderingshem, jämväl böra komma

i åtnjutande av statsunderstöd. Denna anstaltsform hade med goda erfarenheter prövats ett tjugutal år i Stockholms stad. Ett dylikt hem vore en lämplig mellanform för omhändertagande. De där intagna alkoholisterna kunde behålla sitt förvärvsarbete, men övervakas effektivt under fritiden.

Styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn anser, att interneringstidens längd liksom hittills bör bestämmas av vederbörande alkoholistanstalt, men avvisar för den skull icke tanken, att internering av kortare varaktighet än den för närvarande vanligen tillämpade bör kunna komma till användning i ökad utsträckning. Styrelsen tillstyrker även statsbidrag till anordnande och drift av inackorderingshem, som stå under nykterhetsnämnds övervakning. Då bidragsbeloppen kunde sättas avsevärt lägre än de som utgå till de nu statsunderstödda anstalterna, skulle besparing ur statens synpunkt uppstå, i den mån vistelse å sådant hem ersatte intagning å alkoholistanstalt och sålunda minskade behovet av vårdplatser. Driftsbidragen kunde möjligen begränsas till sådana fall, där anstånd beviljats med resolution om intagning å alkoholistanstalt eller där föreskrift om bostad å inackorderingshemmet meddelats i samband med försökspermission eller utskrivning från sådan anstalt. *Nykterhetsnämndernas riksförbund* har givit uttryck åt samma uppfattning.

Styrelsen för Hemmet Älvgården uttalar, att en kortare vårdtid än tre månader i regel vore av föga värde, i vart fall för alkoholister av den typ, som nu vårdades å anstalten. Försökspermission beviljades nu vanligen efter 4—6 månaders vistelse å anstalten, stundom tidigare. I fråga om mera godartade alkoholister biträdde styrelsen förslaget om kortare vårdtid under förutsättning att särskild anstalt anordnades för ändamålet. Enligt styrelsens mening förelåge ett verkligt behov av en sådan anstalt. En ytterligare uppdelning av alkoholisterna efter sakliga grunder vore önskvärd.

Utredningen har vidare framfört tanken på en ny vårdform för alkoholmissbrukare, *familjevård,* och härom anfört i huvudsak följande.

Såsom ett godtagbart alternativ till internering, särskilt i fråga om vissa alkoholmissbrukare, vill utredningen förorda *inackordering hos lämplig familj å landsbygden.* Det torde finnas anledning att pröva denna vårdform å vissa mindre svårartade fall av alkoholmissbruk. En dylik familjevårdande behandling har med framgång prövats vid lindrigare former av sinnessjukdom. Mycket beror emellertid på, om man kan finna familjer, som äro lämpade och villiga att i sin vård mottaga dylika fall. Husfadern bör vara absolutist och vara vuxen uppgiften att utöva övervakning över sin skyddsling. Lämpligt synes vara att uppdraga åt länsnykterhetsnämnderna att anskaffa och träffa uppgörelser om dylik övervakning med lämpliga familjer samt att hålla uppsikt över familjevården inom länet.

Särskilt i sådana fall, där åstadkommande av miljöförändring framstår såsom det väsentliga, borde gynnsamma resultat kunna påräknas vid dylik inackordering. Enär det får förutsättas att den, som blir föremål för sådan åtgärd, skall kunna utföra nyttigt arbete, böra kostnaderna för sådan inackordering ej bliva särskilt betydande. Kostnaderna för denna vårdform torde under alla förhållanden bliva lägre än för internering å anstalt. Då hemkommunens kostnader synas böra vara oberoende av vilkendera vård-

formen, som befinnes lämpligast i det enskilda fallet, förutsätter utredningen, att den kostnad, som överstiger vad kommunen skulle haft att betala vid internering, bestrides av statsmedel på sätt sker vid internering.

Till en början synes den familjevårdande verksamheten böra erhålla försökskaraktär och bedrivas under uppsikt av socialstyrelsen genom vissa länsnykterhetsnämnder. Hinder borde icke möta att tills vidare bestrida de på staten fallande kostnaderna från det under femte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m.

Socialstyrelsen har tillstyrkt förslaget om familjevård för alkoholister och i huvudsak anfört följande.

Det finns säkerligen skäl att pröva denna vårdform. Den bör kunna komma till användning icke blott för vissa mindre svårartade fall av alkoholmissbruk utan även för en del kroniska men från vårdsynpunkt lättskötta fall. Emellertid bör denna vårdform betraktas snarare som ett komplement än som ett alternativ till anstaltsvården. I regel böra därför enligt styrelsens mening de familjevårdade alkoholisterna först intagas på vanlig alkoholistanstalt och därifrån försökspermitteras till familjevård. Vid misslyckande och återfall i alkoholmissbruk kan vederbörande då snabbt återföras till anstalten. — Det må i detta sammanhang påpekas, att familjevården för sinnessjuka på liknande sätt anknutits till moderanstalter.

På alkoholistanstalterna är arbetsterapien ett viktigt medel att återuppfostra klientelet till ett nyktert och ordentligt levnadssätt; de intagna stå därför under arbetstvång. Detsamma bör gälla för alkoholisten, när han överföres till familjevård; arbetsvägran bör utgöra anledning att avbryta familjevården och återföra honom till anstalten. Medan han på anstalten endast kan räkna med att erhålla en blygsam ersättning för sitt arbete, flitpenning, bör han, om han är fullt arbetsför, i familjevård erhålla ordentlig betalning för detta, vilken skall bestridas av familjevårdgivaren. Denne bör emellertid å sin sida erhålla ersättning från alkoholistvården för sin allmänna uppsikt över den vårdbehövande och överhuvud för sin beredvillighet att ställa sig till förfogande för detta ändamål. Förslagsvis synes man böra räkna med ett ersättningsbelopp för familjevård på högst två kronor per dag (söndagar inräknade). Kostnaderna härför böra, i avvaktan på närmare erfarenheter, kunna bestridas från förslagsanslaget till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader.

Familjevård för alkoholister bör försöksvis prövas redan under nästa budgetår. Det måste emellertid förutskickas, att en omfattande familjevård för detta klientel icke kan improviseras utan kräver ett tidsödande organisationsarbete. Att uppleta ett större antal familjevårdshem, som verkligen lämpa sig för ändamålet, är ingalunda en uppgift som kan lösas i en handvändning, även om man härför skulle kunna räkna på medverkan av nykterhetsnämnder och alkoholistanstalter. Särskilt innan denna familjevård hunnit bli prövad i praktiken, torde man böra räkna med ett ganska ringa intresse härför från allmänhetens sida. Socialstyrelsen är emellertid beredd att med biträde av länsnykterhetsnämnderna och alkoholistanstalterna pröva denna vårdform så snart ske kan.

Medicinalstyrelsen har uttalat sin fulla anslutning till förslaget, i synnerhet som styrelsen från sinnessjukvården hade de bästa erfarenheter av denna vårdform. De flesta familjer, som anförtrotts vården av familjevårdspatienter, hade enligt styrelsens erfarenhet visat stor lämplighet vid fullgörandet av

sagda uppdrag samt omfattat sina skyddslingar med varmt och varaktigt intresse.

Länsnykterhetsnämnderna ha i allmänhet anslutit sig till de sakkunnigas förslag om familjevård. I några av yttrandena ifrågasättes dock lämpligheten av att lägga det huvudsakliga ansvaret för denna vård på länsnykterhetsnämnderna och att vården i stället skulle anknytas till alkoholistanstalterna.

Länsnykterhetsnämnden i Uppsala län framhåller sålunda:

Om alkoholisten inskrives på anstalt, dit han i händelse av behov utan omständligt förfarande kan överföras, skulle de för familjevård använda enskilda hemmen erhålla ett värdefullt stöd gentemot de vårdade, ett stöd som i vissa situationer vore välbehövligt. Genom anslutning till anstalterna kan även tillgången till familjevård i vissa fall komma till användning för anstalternas övriga patienter såsom en övergång till sedvanlig försökspermission eller slutlig utskrivning.

Länsnykterhetsnämnden i Stockholms län är av samma mening och berör därjämte vissa svårigheter för familjevården:

Det är svårare att anordna familjevård för alkoholister än för sinnessjuka. Alkoholisterna äro i stort sett mycket opålitliga och man får säkerligen bereda sig på en del bakslag. Av största betydelse är, att de hem man utväljer äro helnyktra, så att vårdtagaren kan bli föremål för påverkan i helnykter anda. Även i övrigt bör miljön vara sådan, att frestelse till alkoholbruk ej föreligger; jordbrukarhem i en trakt, där nykterhetsintressena äro betydande, torde vara lämpligast. — En viss svårighet att anordna familjevård torde möta på grund av att alkoholisterna själva ofta anse sig friska och arbetsföra och därför ej gärna vilja underkasta sig vistelse hos en lantbrukare med arbetsplikt, försåvitt ej ordentlig betalning utgår. Det torde därför vara nödvändigt att låta vårdtagaren erhålla relativt väl tilltagen ersättning för sitt arbete. Denna ersättning jämte kost och husrum bör givetvis bestridas av arbetsgivaren, som i sin tur av allmänna medel skulle erhålla ersättning för sitt arbete med övervakningen.

Länsnykterhetsnämnden i Örebro län omförmäler, att familjevård praktiserats av Örebro stads nykterhetsnämnd och i det mycket begränsade antal fall den tillämpats visat sig vara tillfredsställande. Även om uppsikten över denna familjevård skall åvila länsnykterhetsnämnderna, bör dock enligt nämndens mening en person, som omhändertages för familjevård, formellt vara inskriven på alkoholistanstalt.

Styrelsen för statens alkoholistanstalt å Venngarn anser, att familjevården måhända kunde vara fördelaktig beträffande en del asylbetonade fall, särskilt sådana personer, som lida av nedsatt arbetsförmåga, ävensom en del yngre alkoholmissbrukare, som lämpa sig för yrkesutbildning eller omskolning. Det vore dock lämpligt att anknyta vården till särskild anstalt. Även *styrelsen för godtemplarordens erkända alkoholistanstalt Dagöholm* anser inskrivning av den familjevårdade å anstalt lämplig. *Styrelsen för erkända alkoholistanstalten Västkusthemmet* finner däremot tanken att länsnykterhetsnämnderna skola handha tillsynen över denna vård riktig, och *styrelsen för erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet* betonar, att det bör ankomma på dessa nämn-

der att anskaffa lämpliga familjer, villiga att mottaga sådana inackorderingar, och träffa uppgörelser med dem.

Föredraganden. Vad först angår det av nykterhetsutredningen framlagda förslaget om vidgad användning av korttidsinternering å alkoholistanstalt finner jag lämpligt att detta närmare prövas i praktiken. Någon ny form för tvångsinternering med på förhand fastställd kortare varaktighet har utredningen icke förordat. Ett sådant förslag skulle ha förutsatt en ändring av 36 § alkoholistlagen. De av vissa remissmyndigheter uttalade farhågorna för att sakkunnigförslaget skulle kunna leda länsstyrelsernas praxis in på olyckliga spår synas för den skull ogrundade. Då fråga är om tvångsintagna alkoholister delar jag den av dessa myndigheter framhållna uppfattningen, att interneringstidens längd på samma sätt som hittills bör bestämmas av styrelsen för vederbörande anstalt. Denna uppfattning är emellertid, såsom styrelsen för Venngarnsanstalten betonat, väl förenlig med förslaget om ökad användning av korttidsinternering. I vad mån sådan internering med framgång kan tillämpas även i fråga om viss del av det nuvarande å anstalterna intagna klientelet är ett spörsmål, varom meningarna tydligen äro delade och som icke utan ytterligare erfarenheter synes kunna avgöras. Den nuvarande platsbristen utövar uppenbarligen en press i riktning mot förkortning av interneringstiderna, en förkortning, som givetvis icke i alla fall kan väntas lämna gynnsamma resultat.

I några yttranden har förordats, att korttidsinterneringen skulle bli begränsad till de å anstalt frivilligt ingångna alkoholisterna. Detta anser jag icke nödvändigt. Även om rätten att besluta om interneringstidens längd ligger hos anstaltsstyrelsen, synas några principiella hinder icke föreligga för att styrelsen redan i samband med intagningen utfäster för en alkoholist, att han efter viss kortare tid skall försökspermitteras, under förutsättning givetvis att han uppför sig oklanderligt under denna tid.

Det centrala spörsmålet i förevarande sammanhang torde emellertid vara anstaltsfrågan. Under senare år har ett önskemål gjort sig allt starkare gällande att få till stånd en ökad differentiering inom anstaltsvården. Då nu ett betydligt ökat platsbehov föreligger, synes man böra eftersträva att tillgodose detta behov samtidigt med önskemålet om starkare differentiering genom att i första hand upprätta en särskild anstalt för sådana alkoholister, som kunna antagas behöva endast en relativt kort interneringstid. Såsom framgår av vad jag förut anfört, finnes enligt min mening icke någon anledning att förbehålla en dylik anstalt för enbart frivilligt intagna alkoholister.

Då det gäller att få till stånd en erforderlig ökning av antalet platser, har man att välja mellan att staten själv upprättar en ny anstalt eller att söka uppmuntra någon privat institution eller förening av ideell syftning att med statsbidrag anordna och driva erkänd alkoholistanstalt. Jag är icke nu beredd att framlägga förslag om upprättande av en ny statlig anstalt utan förordar att den senare linjen tills vidare anlitas. För sådant ändamål har socialstyrelsen hemställt om ett anslag av 200 000 kronor för nästa budgetår till bidrag för anordnande av erkända alkoholistanstalter. Samtidigt har styrelsen

föreslagit en förbättring av gällande bidragsgrunder med 50 procent. Jag delar styrelsens och nykterhetsutredningens uppfattning att, om man skall få till stånd en ny icke-statlig alkoholistanstalt, det med hänsyn till nuvarande byggnadskostnader är nödvändigt att avsevärt förbättra bidragsgrunderna. Enligt 1932 års kungörelse utgår bidrag per vårdplats med högst 2 000 kronor, när fråga är om nybyggnad, och med högst 1 500 kronor i andra fall. Otillräckligheten av dessa bidrag har ock uppmärksammats av riksdagen, som år 1943 i anledning av motion medgivit en höjning av bidragen med 50 procent för den senast tillkomna anstalten, Vårnäshemmet. Jag finner mig nu böra föreslå, att för platser som anordnas efter den 1 juli 1944 den sålunda medgivna förhöjningen generellt må tillämpas. Bidragen per vårdplats skulle sålunda tills vidare höjas till högst 3 000 kronor, när fråga är om nybyggnad, och högst 2 250 kronor i andra fall.

Vid remissbehandlingen av nykterhetsutredningens förslag ha olika myndigheter framhållit värdet ur vårdsynpunkt av särskilda inackorderingshem för omhändertagande av alkoholister under fritiden. En alkoholist, som intagits på ett sådant hem, kan fortsätta sitt förvärvsarbete och sålunda även underhålla sin familj samtidigt som han står under effektiv övervakning. Stockholms stads nykterhetsnämnd har i ett 20-tal år drivit ett dylikt hem, Älvsjöhemmet, och erfarenheterna därifrån synas goda. Jag delar uppfattningen att ett dylikt omhändertagande för en del alkoholistfall torde vara den både för vårdtagaren och samhället lämpligaste behandlingsmetoden. En utvidgning av statsbidragsmöjligheterna även till dylika hem torde vara motiverad och kunde begränsa behovet av nya platser på de egentliga alkoholistanstalterna. Hinder synes för den skull icke böra föreligga för Kungl. Maj:t att medgiva statsbidrag till anordnande och drift av dylika hem, som stå under kommunal nykterhetsnämnds övervakning. Såväl bidragen till anordnande som till drift av sådana hem torde kunna sättas betydligt lägre än bidragen till vanliga alkoholistanstalter. De förstnämnda bidragen synas kunna begränsas till högst hälften av de nyss föreslagna beloppen till anordnande av erkända alkoholistanstalter. Bidrag till driften torde icke böra utgå av statsmedel i andra fall än då fråga är om alkoholister, vilka placerats i sådant hem i samband med anstånd med verkställighet av resolution om tvångsinternering eller i samband med försökspermittering från anstalt. Bidragsbeloppen torde böra fastställas av Kungl. Maj:t efter förslag av socialstyrelsen, dock med den begränsningen att bidragen icke må utgå med högre belopp än som, enligt vad jag i det följande föreslår, må utgå vid familjevård.

Vad beträffar frågan om anslagsbehovet för bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter vill jag erinra om att anslag för ändamålet senast anvisades under budgetåret 1940/41. Att ytterligare medelstillskott icke tidigare erfordrats, sammanhänger med att till anslaget återbetalats ett större belopp vid nedläggande av en alkoholistanstalt. För närvarande återstår odisponerat av anslaget endast ett belopp av 600 kronor. Med hänsyn till föreliggande platsbehov och till vad jag nyss föreslagit beträffande bi-

dragsgrunderna och öppnandet av möjligheter till statsbidrag till anordnande av inackorderingshem anser jag ett relativt betydande belopp erforderligt för nästa budgetår. Jag förordar, att ett reservationsanslag av 150 000 kronor anvisas för ändamålet. Till det nya anslaget bör reservationen å 1940/41 års anslag överföras.

Nykterhetsutredningen har såsom ett godtagbart alternativ till internering förordat familjevård beträffande mindre svårartade alkoholister. Sådan vård har med framgång prövats beträffande sinnessjuka och synes erbjuda påtagliga fördelar både ur vård- och kostnadssynpunkt. Jag biträder förslaget att sådan alkoholistvård må försöksvis anordnas enligt de av utredningen angivna riktlinjerna. Framgången av verksamheten beror givetvis väsentligen av möjligheterna att finna helnyktra familjer, som äro lämpade och villiga att mottaga sådana alkoholister i sin vård. Enligt förslaget skall det ankomma på länsnykterhetsnämnderna att träffa uppgörelser med för ändamålet lämpliga familjer samt att hålla uppsikt över familjevården inom länet. I några yttranden har ansetts lämpligt, att familjevården anknytes till alkoholistanstalt eller i vart fall att de familjevårdade alkoholisterna formellt inskrivas å sådana anstalter. Onekligen kan inskrivning å anstalt i vissa fall erbjuda fördelar för utövandet av familjevården. Det synes mig dock olämpligt att binda denna vård vid en dylik förutsättning. Familjevården, som skall stå under socialstyrelsens uppsikt och ledning, torde till en början komma att bli prövad på landsbygden endast inom vissa län, som erbjuda en ur nykterhetssynpunkt särskilt lämplig miljö. Därvid synes det böra ankomma på den länsnykterhetsnämnd, som omhänderhar verksamheten inom länet, att i de individuella fallen pröva, huruvida en alkoholist, för vilken resolution om tvångsintagning å anstalt erhållits, bör inskrivas å sådan anstalt eller lämpligen skall omedelbart överföras i familjevård. En omständighet att taga med vid bedömningen rörande lämpligheten av sådan inskrivning är givetvis även avståndet till närmaste anstalt.

Kostnaderna för denna vårdform böra bli avsevärt lägre än för internering å anstalt. Socialstyrelsen har föreslagit, att ersättningen till vederbörande familj för omhändertagandet tills vidare må utgå med högst 2 kronor för dag (söndagar inräknade). Jag har ingen erinran mot detta förslag. Vad utredningen framhållit om att hemkommunens utgifter för vården böra bli oberoende av vilken vårdform som väljes, synes mig riktigt. Liksom för närvarande vid internering bör alkoholistens hemkommun sålunda ha att vid familjevården betala ett belopp av 50 öre för dag. Det kommunala bidraget bör inbetalas via länsnykterhetsnämnden.

Statens utgifter för bidrag till familjevård ävensom till driften av de förut berörda inackorderingshemmen torde tills vidare, därest riksdagen icke gör någon erinran häremot, få bestridas från förslagsanslaget till bidrag till enskilda och erkända alkoholistanstalters driftkostnader m. m.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva att bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m. må utgå enligt av mig i det föregående angivna grunder;

dels ock till *Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *reservationsanslag* av ..... kronor 150 000.

2. Länsnykterhetsnämnderna, *förslagsanslag.*

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1941/42	152 000	141 100
1942/43	136 000	127 178
1943/44	136 000	—
1944/45 *(förslag)*	200 000	—

Kungl. Maj:t har den 7 maj 1943 fastställt följande stat för länsnykterhetsnämnderna, att tillämpas under budgetåret 1943/44:

A. Avlöningar.

1. Årsarvoden till ordförande och vissa andra ledamöter, *förslagsvis*	kronor	14 000		
2. Dagarvoden till ordförande och andra ledamöter samt suppleanter för dem, *förslagsvis*	»	6 400		
3. Avlöning till personal, *förslagsvis*	»	67 600	kronor	88 000

B. Omkostnader.

1. Reseersättningar	kronor	18 000		
2. Expenser, hyror m. m.	»	30 000	kronor	48 000
		Summa	kronor	136 000.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *socialstyrelsen* framlagt förslag rörande anslag för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår innefattande vissa höjningar av posterna till reseersättningar samt till expenser och hyror m. m.

Styrelsen har därvid bland annat framhållit följande.

Det anslag, som stått till förfogande för budgetåret 1942/43, hade varit väl knappt. Utgifterna överskrede visserligen endast obetydligt det anvisade anslaget, emedan styrelsen utgått från att detta icke borde överskridas och därför begränsat de till länsnykterhetsnämnderna lämnade statsbidragen. På grund av knappheten på medel hade länsnämnderna nödgats begränsa sin verksamhet. Den inträdda försämringen av nykterhetstillståndet gjorde emellertid en ökad aktivitet från länsnykterhetsnämndernas sida påkallad. Särskilt hade knappheten på medel till resekostnader visat sig mycket hinderlig för verksamheten. Även anslagsposten till hyror, expenser m. m. syntes ha varit väl knapp.

Statskontoret har förklarat sig icke vilja motsätta sig en höjning av reseersättningsposten, då en alltför snäv begränsning av denna post måste verka

hindrande på nämndernas verksamhet; en förutsättning för höjningen borde dock enligt ämbetsverkets mening vara en motsvarande minskning av annan post i staten.

Nykterhetsutredningen har ansett en utbyggnad av länsnykterhetsnämnderna vara den viktigaste förutsättningen för att uppnå önskvärd effektivitet inom nykterhetsvården och såsom en första etapp för ernående av en nöjaktig organisation föreslagit att tio av länsnykterhetsnämnderna skulle utrustas med heltidsanställda ombudsmän, för vilka uppställts krav på lika goda kvalifikationer och ungefär samma löneställning som för de nyinrättade skyddskonsulenttjänsterna (lönegraden Eo 21). Beträffande de länsnykterhetsnämnder, som icke finge del av dessa ombudsmannatjänster, har förordats en viss ökning av medlen till avlöning åt ombudsmän. Jämväl i fråga om reseersättningar och övriga omkostnadsposter har utredningen ansett höjningar erforderliga.

Utredningen har härom i huvudsak anfört följande.

I främsta rummet framstår en vidgad medelstilldelning till länsnykterhetsnämnderna såsom påkallad. Dessa statens egna nykterhetsvårdande organ, som inrättades enligt beslut av 1938 års riksdag och började sin verksamhet under år 1939, erhöllo från början en förhållandevis snävt tillmätt anslagsram, vilken ytterligare beskars efter ett initiativ av besparingsberedningen. För hela organisationen har för löpande budgetår avsetts ett belopp av sammanlagt 136 000 kronor. Det må nämnas att rusdryckslagstiftningsrevisionen, som framlade förslaget om dylika nämnder, räknade med en kostnad av i runt tal 250 000 kronor.

Länsnykterhetsnämndens uppgift är i första hand att hålla sig noggrant underrättad om de kommunala nykterhetsnämndernas verksamhet, att öva tillsyn över att dessa fullgöra dem tillkommande uppgifter samt att lämna dem vägledning och bistånd.

Länsnykterhetsnämnderna ha en tjänsteman, vanligen kallad ombudsman, som har att svara för det löpande arbetet. Uppdraget innehas vanligen såsom bisyssla vid sidan om annan befattning och ersättes med ett arvode uppgående till lägst 1 800 och högst 3 000 kronor för år, beroende på socialstyrelsens bedömning av göromålens omfattning. Ombudsmannen har i regel att själv utföra allt kansliarbete, såsom registrering, renskrivning m. m.

Det synes utredningen uppenbart, att omfattningen av de arbetsuppgifter, som redan nu åvila eller borde åvila ombudsmännen, i flera fall betydligt överstiger vad som rimligen bör utgöra en bisyssla av det slag, varom här är fråga. I flera län böra ombudsmännen i större omfattning än som hittills skett för instruktion och rådgivning besöka de kommunala nykterhetsnämnderna och mera ingående följa deras arbete samt kontrollera att erforderliga åtgärder vidtagas i anledning av inkommande fyllerirapporter. Till de nuvarande uppgifterna skulle enligt utredningens förslag läggas omhänderhavandet av den s. k. familjevården. För ett ändamålsenligt och effektivt utövande av nykterhetsvården förutsättes att länsnykterhetsnämnderna givas en fastare och mera effektiv organisation. De böra i sådant syfte beredas ökad tillgång till arbetskraft. Utredningen vill betona behovet av att länsnykterhetsnämnderna erhålla heltidsanställda ombudsmän. Där ombudsmännen bliva heltidsanställda, bör uppställas krav på lika goda kvalifikationer och ungefär samma löneställning som för de nyinrättade skyddskonsulenttjänsterna (Eo 21). Utredningen vill som en första etapp i arbetet på ernå-

endet av en nöjaktig organisation av länsnykterhetsnämnderna föreslå att tills vidare skola anställas tio dylika heltidsanställda ombudsmän. Sådana länsnykterhetsnämnder, som icke få del av dessa ombudsmän, böra jämväl erhålla viss ökning av medlen till avlöning åt ombudsmän. Anslaget till avlöning åt personal vid länsnykterhetsnämnderna torde sålunda böra undergå en icke oväsentlig höjning. I syfte att bereda ombudsmännen möjlighet att i ökad omfattning företaga resor inom respektive län böra de till reseersättningar avsedda medlen jämväl höjas. Även de till expenser och hyror upptagna posterna synas redan vid nuvarande verksamhet för knappt tillmätta och påkalla sålunda en höjning. En närmare prövning av anslagsbehovet har av naturliga skäl icke varit utredningen möjlig.

Socialstyrelsen har, efter en redogörelse för länsnykterhetsnämndernas uppgifter och hittillsvarande verksamhet, framhållit i huvudsak följande.

Vad de sakkunniga anfört om behovet av en förstärkning av länsnykterhetsnämndernas organisation är synnerligen välgrundat. Tyvärr ha dessa viktiga organ genom alltför stor knapphet i sin ekonomiska utrustning hindrats att göra så stora insatser, som äro önskvärda och möjliga. Behovet av förstärkning har i själva verket förelegat länge. De sakkunnigas förslag till en första utbyggnad är av sådan beskaffenhet, att det helt kan biträdas från nykterhetsvårdens synpunkt. Socialstyrelsen kan därför inskränka sig till att framlägga förslag till stat för länsnykterhetsnämnderna under den nya ordningen, vilken bör gälla från och med ingången av budgetåret 1944/45:

Förslag till stat för länsnykterhetsnämnderna för budgetåret 1944/45.

A. Avlöningar

Årsarvoden till ordförande m. fl., förslagsvis	kronor	20 000
Dagarvoden, förslagsvis	»	10 000
Avlöning till personal, förslagsvis	»	140 000
Tillhopa	kronor	170 000

B. Omkostnader

Reseersättningar	kronor	40 000
Expenser, hyror m. m.	»	40 000
Tillhopa	kronor	80 000
Summa	kronor	250 000.

Angående detta statförslag må anföras följande.

Posten årsarvoden till ordförande m. fl. har höjts från 14 000 till 20 000 kronor. Den nya ordningen kommer otvivelaktigt att ställa ökade anspråk på nämndernas ordförande, vilkas arvoden i en del fall inte utgjort rimlig ersättning för utfört arbete. Denna anslagspost var tidigare 24 000 kronor.

Anslagsposten till dagarvoden har föreslagits höjd från 6 400 kronor till 10 000 kronor. Den nya ordningen kommer säkerligen att medföra tätare nämndssammanträden. Det är önskvärt, att det sker en återgång till den tidigare ordningen, enligt vilken nämndernas vice ordförande ägde deltaga i nämndssammanträdena, även om de ordinarie ordförandena icke hade förfall.

Avlöningsposten till personal har beräknats på följande sätt:

10 ombudsmän (Eo 21), F-ort, beräknat medelvärde	77 216
personal i övriga 14 län, genomsnitt 4 500 kronor	63 000
Tillhopa	140 216

Reseersättningsposten har mer än fördubblats, från 18 000 till 40 000 kronor. På denna punkt ha länsnykterhetsnämnderna varit särskilt knappt hållna på senare åren. Att ombudsmännen hittills genomgående haft annan sysselsättning har också medfört, att de icke haft möjlighet att resa i så stor utsträckning som varit önskvärt. I fråga om de 10 heltidsanställda ombudsmännen kommer saken att ligga annorlunda till. — Det bör ankomma på länsnykterhetsnämndernas ordförande att särskilt tillse, att resor för nämndernas ändamål planeras ekonomiskt.

Posten expenser, hyror m. m. har höjts från 30 000 kronor till 40 000 kronor. I denna post ingå kostnader för kansliarbete, såsom registrering och renskrivning m. m. Heltidsanställningen av ombudsmän kommer i åtskilliga fall att medföra behov av att hyra särskilda tjänstelokaler för länsnykterhetsnämnden.

Övriga remissmyndigheterna ha i stort sett tillstyrkt förslaget rörande utbyggnaden av länsnykterhetsnämnderna eller lämnat detta utan erinran. Några länsnykterhetsnämnder ha dock ansett förslaget i avseende å antalet heltidsanställda ombudsmän icke vara tillräckligt och förordat en sådan ökning, att samtliga nämnder erhölle dylik ombudsman, respektive en ökning av antalet till förslagsvis femton. Det övervägande flertalet av länsnykterhetsnämnderna har ansett sig vara i behov av dylik ombudsman. Ej sällan har betonats, att de uppgifter, som åvilade ombudsmannen, numera betydligt överskridit vad som rimligen borde utgöra en bisyssla. En länsnykterhetsnämnd har meddelat, att dess ombudsman i genomsnitt tagits i anspråk 6,2 timmar per dag för nämndens uppgifter. Samtidigt ha nämnderna mer eller mindre ingående framhållit de ekonomiska svårigheter, de haft att kämpa med vid fullgörande av sina uppgifter. Flera nämnder uttala, att det varit dem omöjligt att med de anslag, som lämnats under de senaste åren, på ett tillfredsställande sätt sköta sina åligganden.

Utöver behovet av heltidsanställd ombudsman ha länsnykterhetsnämnderna särskilt understrukit otillräckligheten av reseersättningsposten. *Länsnykterhetsnämnden i Kristianstads län* har exempelvis anfört följande.

I första hand kräves en höjning av anslaget till ombudsmannens resekostnader och till arvoden och reseersättningar vid nämndens sammanträden, vilka nu få hållas alltför sällan, med påföljd att många ärenden, som lämpligen bort avgöras av den fulltaliga nämnden, i stället få handläggas av ordföranden och en ledamot jämlikt 5 § andra stycket i nämndens instruktion. En höjning av anslaget till resekostnader är oundgängligen nödvändigt för att möjliggöra för ombudsmannen att komma i erforderlig personlig kontakt med de lokala nämnderna. För närvarande kan denna länsnämnds ombudsman besöka varje lokal nämnd endast högst vart fjärde år. Samarbetet mellan den lokala nämnden och länsnämnden blir ofta därför icke så gott som det med ökad personlig kontakt kunnat bli. En viss del av det årliga reseanslaget måste för övrigt reserveras för oförutsedda resor, som ombudsmannen måste företaga för handläggning av enskilda vårdfall, där den lokala nämnden eller, vilket ej sällan händer, någon anhörig påkallar länsnämndens ingripande.

Men även på andra poster vore höjningar enligt länsnykterhetsnämndens mening påkallade. Härom har anförts följande.

Efter hand som länsnämndernas verksamhet under årens lopp utvecklats, krävas helt naturligt ökade anslag för kontors- och andra kostnader. Med den ökade arbetsbörda, som länsnämnderna efter hand fått, synes det rimligt att även arvodet till länsnämndernas ordförande nu höjes till det ursprungligen fastställda beloppet. En egendomlig och till sina verkningar, mycket menlig besparingsåtgärd var även den i samband med sänkningen av ordförandearvodet vidtagna indragningen av vice ordförandens arvode och reseersättning vid sammanträde, där han ej tjänstgör som ordförande. Följden härav har helt naturligt blivit att vice ordföranden icke kunnat på tillfredsställande sätt följa länsnämndens arbete. Jämför man njuggheten i anslagen till länsnämnderna och nykterhetsvården över huvud med den rundhändhet, varmed anslag till arvoden och expenser lämnas vissa kristidsorgan med icke alltför maktpåliggande uppgifter, kan man ej undgå att för nykterhetsvårdens del bestämt kräva en helt annan och mera förståelsefull inställning från statsmakternas sida.

De kommunala *nykterhetsnämnderna i Stockholm, Göteborg* och *Malmö* ha livligt tillstyrkt förslaget om ökad medelstilldelning till länsnykterhetsnämnderna och om anställande av heltidsanställda ombudsmän. I ett av utlåtandena har uttalats omdömet, att dessa nämnder för närvarande svältföddes och icke kunde göra den insats för nykterhetsvården som vore önskvärd.

Föredraganden.

Såsom den viktigaste förutsättningen för att nå önskvärd effektivitet hos nykterhetsvården har nykterhetsutredningen angivit en utbyggnad av länsnykterhetsnämnderna. Enligt utredningens förslag skulle dessa nämnder utrustas med heltidsanställda ombudsmän med lika goda kvalifikationer och i ungefär samma löneställning som de nyinrättade skyddskonsulenterna. Antalet heltidstjänster har utredningen dock av statsfinansiella hänsyn ansett tills vidare böra begränsas till tio. För de nämnder, som även i fortsättningen skulle ha ombudsmän, vilka fullgjorde dessa uppdrag såsom bisysslor, har föreslagits viss ökad medelstilldelning för avlöning åt dessa ombudsmän. Socialstyrelsen har i anslutning till utredningens förslag framlagt ett förslag till stat för länsnykterhetsnämnderna för budgetåret 1944/45, slutande på ett belopp av 250 000 kronor.

Såsom framgår av vad jag tidigare anfört, har jag funnit en effektivisering av nykterhetsvården påkallad och har med den principiella utgångspunkten, att de föreslagna anslagsökningarna böra vägas mot alternativa kostnadsökningar för skärpning av den individuella motbokskontrollen, ansett mig böra i huvudsak biträda den av nykterhetsutredningen föreslagna begränsade utbyggnaden av länsnykterhetsnämnderna. Även om heltidsanställda ombudsmän vid flertalet av dessa nämnder enligt vad remissyttrandena ge vid handen utgör ett viktigt önskemål ur nykterhetsvårdens synpunkt, har jag i nuvarande läge icke ansett mig kunna ifrågasätta en ökning utöver det av utredningen föreslagna antalet. Beträffande lönegradsplaceringen för de heltidsanställda ombudsmännen, som av utredningen i anslutning till skyddskonsulenttjänsternas placering föreslagits till lönegraden Eo 21, sy-

nes mig en jämkning nedåt motiverad. Även om arbetsuppgifterna i vissa stycken kunna sägas vara jämförliga med skyddskonsulenternas uppgifter och omhänderhavandet av familjevården i vissa län kommer att ställa stora krav på ombudsmännens omdöme och skicklighet, bör beaktas att dessa tjänstemän i sin verksamhet komma att åtnjuta stöd av väl kvalificerade nämnder. Efter övervägande av olika på frågan inverkande omständigheter vill jag föreslå, att tjänsterna tills vidare placeras i Eo 19. Avlöningskostnaderna för dessa befattningshavare kunna med denna utgångspunkt beräknas till i runt tal 70 000 kronor för år.

Även i vissa andra avseenden har jag ansett mig böra förorda begränsningar i förhållande till det av socialstyrelsen i anslutning till utredningens förslag framlagda statförslaget för budgetåret 1944/45. För nämndernas personal i sådana län, där ombudsmännen icke bliva heltidsanställda, har styrelsen räknat med ett belopp av i genomsnitt 4 500 kronor eller tillhopa 63 000 kronor. Med utgångspunkt från ett belopp av omkring 4 000 kronor i genomsnitt beräknar jag för ändamålet 55 000 kronor. Posten till årsarvoden till ordförande m. fl., som av styrelsen upptagits till 20 000 kronor, synes mig kunna begränsas till 17 000 kronor. Vid beräkning av posten till dagarvoden, som jag i likhet med styrelsen upptager till 10 000 kronor, utgår jag från att vice ordförandena i nämnderna i regel böra deltaga i sammanträdena och icke endast vid sådana sammanträden, då ordföranden har förfall. Sistnämnda anordning, som införts av besparingsskäl, har uppenbarligen inverkat menligt på kontinuiteten i nämndernas verksamhet. Arvodes- och avlöningskostnaderna skulle enligt vad jag sålunda förordat beräknas till (70 000 + 55 000 + 17 000 + 10 000) 152 000 kronor.

Vad beträffar länsnykterhetsnämndernas omkostnader förordar jag, att posten till reseersättningar upptages till ett belopp av 35 000 kronor mot föreslagna 40 000, och förutsätter därvid att rese- och traktamentsersättningar till ombudsmännen skola utgå enligt liknande besparingsföreskrifter, som gälla för skyddskonsulenterna. Posten till expenser, hyror m. m. har socialstyrelsen föreslagit höjd från 30 000 till 40 000 kronor, bland annat med hänsyn till att heltidsanställning för vissa ombudsmän skulle medföra behov av särskilda tjänstelokaler. Då länsnykterhetsnämnderna i regel ha sitt säte i stad, där systembolag finnes, synes det i första hand böra prövas, i vad mån bolaget utan att förhyra ytterligare lokaler kan ställa tjänsterum till förfogande åt ombudsmannen. I viss utsträckning bör även skrivhjälp kunna utan kostnadsökning för det allmänna erhållas från bolaget. Med denna utgångspunkt förordar jag, att posten upptages till 37 000 kronor. Omkostnaderna skulle följaktligen tillhopa uppgå till (35 000 + 37 000) 72 000 kronor.

Enligt vad jag i det föregående förordat skulle kostnaderna för arvoden och löner samt omkostnaderna vid länsnykterhetsnämnderna sammanlagt för år beräknas till (152 000 + 72 000) 224 000 kronor. Då jag emellertid utgår ifrån att effektiviseringen av verksamheten icke i sin helhet kan komma till stånd från budgetårets början och att de nya ombudsmannabefattningarna i lönegraden Eo 19 icke komma att bli besatta förrän från och med nyåret

1945, synes förslagsanslaget till länsnykterhetsnämnderna för nästa budgetår kunna upptagas till i runt tal 200 000 kronor.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Länsnykterhetsnämnderna* för budgetåret 1944/45 anvisa ett *förslagsanslag* av ..... kronor 200 000

3. Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.

Budgetår	Anslag	Nettoutgifter
1942/43	137 000	136 997
1943/44	142 000	—
1944/45 *(förslag)*	190 000	—

[Kungörelse den 27 maj 1932 (nr 216).]

Den 7 maj 1943 har Kungl. Maj:t meddelat beslut rörande användningen av det för budgetåret 1943/44 anvisade anslaget. Därvid har anslaget disponerats på sätt framgår av följande tablå:

Ändamål.	Belopp kr.
Understöd åt nykterhetsnämnder, *förslagsvis*	125 000
Konferenser och kurser m. m., *högst*	5 000
Understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder, *högst*	5 000
Understöd för utgivande av »Tidskrift för nykterhetsnämnderna» m. m., *högst*	2 000
Utgivande av en ny handbok för nykterhetsnämnderna, *högst*	5 000
Summa kronor	142 000.

I skrivelse den 31 augusti 1943 har *socialstyrelsen* gjort framställning om anvisande av anslag för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår.

Styrelsen har därvid förnyat ett föregående år framställt förslag om höjning av anslagsposten till understöd åt nykterhetsnämnderna och har i detta hänseende anfört huvudsakligen följande.

Understöd åt nykterhetsnämnd utgår enligt gällande bestämmelser i efterskott med intill tre fjärdedelar av nykterhetsnämndens utgifter under nästföregående kalenderår, dock högst 1 000 kronor eller, då särskilda omständigheter därtill föranleda, högst 1 500 kronor.

Under budgetåret 1942/43 har för ändamålet disponerats ett belopp av 125 290 kronor. Ansökningar om understöd ha under våren 1943 inkommit från 873 nykterhetsnämnder. Motsvarande antal har åren 1940, 1941 och 1942 varit respektive 632, 743 och 780. De sökande nykterhetsnämnderna hade, med hänsyn till sina utgifter för verksamheten under år 1942 och i enlighet med nyss nämnda bestämmelser, kunnat göra anspråk på tillhopa omkring 210 000 kronor. Det sammanlagda ansökningsbeloppet stannade emellertid vid omkring 192 000 kronor.

Antalet sökande nykterhetsnämnder under år 1945 torde kunna uppskattas till minst 950. Enär de under år 1943 sökande 873 nämnderna enligt författningen hade kunnat i understöd erhålla omkring 210 000 kronor, har anslagsbehovet för budgetåret 1944/45 uppskattats till minst omkring 230 000 kronor. Då syftet med understöden — att stimulera kommunerna att förse sina nyk-

terhetsnämnder med erforderliga medel för verksamheten — allvarligt äventyras, om kommunerna icke kunna påräkna ersättning för sina kostnader för nämndernas verksamhet samt dessutom det alltmer försämrade nykterhetstillståndet nu påfordrar en mera energisk och målmedveten insats från nämndernas sida, anser styrelsen, att sistnämnda belopp, 230 000 kronor, bör anvisas för ändamålet för nästa budgetår.

Posterna till konferenser och kurser m. m. och till understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder ha båda av styrelsen upptagits till 5 000 kronor, eller samma belopp som för innevarande budgetår.

Även posten till understöd för utgivande av tidskrift för nykterhetsnämnderna m m., som utgives av föreningen för främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet, har av styrelsen upptagits till oförändrat belopp, eller alltså till 2 000 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår har sålunda av styrelsen beräknats till (230 000 + 5 000 + 5 000 + 2 000) 242 000 kronor.

I ärendet har *statskontoret* den 27 september 1943 avgivit utlåtande. Under erinran att anslagsposten till understöd åt nykterhetsnämnder av 1940 års lagtima riksdag för budgetåret 1940/41 av sparsamhetsskäl nedsatts från 135 000 till 125 000 kronor, till vilket belopp posten även därefter upptagits, har statskontoret icke ansett sig kunna tillstyrka, att posten åter höjdes.

Nykterhetsutredningen har funnit en förbättring i de kommunala nykterhetsnämndernas sätt att fullgöra sina uppgifter påkallad och med åberopande av de föreslagna vidgade uppgifterna för nämnderna, särskilt beträffande de unga alkoholmissbrukarna, förordat en ökad medelstilldelning till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet. Även om skäl därvid enligt utredningens mening kunde anföras för en höjning av gällande maximigräns för statsbidragen, har utredningen icke i nuvarande statsfinansiella läge velat framlägga ett sådant förslag. Uppehållandet av nämndernas verksamhet vore självfallet i första hand en kommunal angelägenhet. Utredningen har stannat vid att med hänsyn till de ökade arbetsuppgifterna förorda en medelstilldelning, som icke understege det av socialstyrelsen för nästa budgetår begärda beloppet, 230 000 kronor.

Beträffande nykterhetsnämndernas nuvarande verksamhet har utredningen bland annat anfört följande.

De kommunala nykterhetsnämnderna erhålla sin uppmärksamhet riktad på alkoholmissbrukare främst genom anmälningar, bland annat från polis, åklagare och läkare. Systembolagen ha i viss utsträckning plägat översända rapporter om fylleriförseelser. Detta bör enligt utredningens mening bliva regel. Det åligger nykterhetsnämnden jämlikt 11 § alkoholistlagen att beträffande en var inom kommunen bosatt person, om vilken nämnden genom anmälan eller annorledes fått grundad anledning antaga, att han är hemfallen åt alkoholmissbruk, föranstalta om noggrann undersökning rörande hans levnadsförhållanden m. m.

Utredningen har hos systembolagen i samband med införskaffande av vissa andra uppgifter gjort förfrågan angående vilka åtgärder nykterhetsnämnderna pläga vidtaga med anledning av de uppgifter, bolagen lämnat om personer,

som dömts för fylleri. De svar utredningen erhållit utvisa väl, att nämnderna i regel meddela varning åt ungdomsfyllerister och återfallsfyllerister och att i svårare fall internering tillämpas. Inom flera detaljhandelsområden föranleda anmälningarna om fyllerifall tydligtvis inga åtgärder från nykterhetsnämndernas sida. Även om nykterhetsnämndernas verksamhet icke kan bedömas på grundval av vad systembolagen härom anfört, synes man av de inkomna yttrandena kunna draga slutsatsen, att en förbättring av de kommunala nykterhetsnämndernas sätt att fullgöra sina uppgifter är påkallad. Vid en sådan försämring av det allmänna nykterhetstillståndet, som för närvarande föreligger, måste även skärpta krav ställas på de kommunala nykterhetsnämnderna. Deras arbetsuppgifter komma jämväl att ökas, därest den utvidgning av alkoholistlagens tillämplighetsområde genomföres, som utredningen i det föregående föreslagit. Redan för närvarande äro emellertid nämnderna i betydande grad utrustade med alltför fåtalig personal, fast anställd eller tillfälligt anlitad, i förhållande till föreliggande arbetsuppgifter.

För att stimulera nämnderna till ökad övervakning av alkoholmissbrukare har utredningen därjämte föreslagit ett särskilt statsbidrag till arvoden åt övervakare, som icke äro anställda i socialvården, och för detta ändamål förordat anvisande av ett förslagsanslag av 25 000 kronor för nästa budgetår. Utredningen har härom anfört följande.

Utöver bidragen enligt nämnda kungörelse, vilka i främsta rummet skola avse kommuner, som anlita särskild arbetskraft för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande, vill utredningen förorda bidrag för ett särskilt ändamål. Bland de kommunala nämndernas vårduppgifter intager övervakningen av alkoholmissbrukare en central ställning. Ju mera effektivt övervakningen bedrives, i desto färre fall blir internering med därav följande verkningar för alkoholisternas sociala ställning nödvändig. Ur samhällets synpunkt är det endast en fördel ju längre den förebyggande alkoholistvården kan sträcka sig. Den vid nykterhetsnämnderna fast anställda personalen förslår emellertid ofta ej för det antal övervakningsuppdrag, som kan ifrågakomma. Skall övervakningsförfarandet vinna den tillämpning, det förtjänar, erfordras att nykterhetsnämnderna såsom övervakare kunna taga i anspråk jämväl andra personer än befattningshavare vid nykterhetsnämnderna. Givetvis får man räkna med att, därest icke andra vid socialvården anställda personer kunna påläggas övervakningsuppdrag, särskild ersättning i flertalet fall måste utgå till dem, som påtaga sig sådana grannlaga och ansvarsfulla uppgifter. För att stimulera kommunerna att effektivisera övervakningen vill utredningen föreslå, att statsbidrag må utgå med högst hälften av kostnaderna för arvoden till särskilda övervakare, som icke äro anställda i socialvården. Då detta statsbidrag allenast åsyftar att utgöra en sporre för effektivisering av den kommunala nykterhetsvården och det icke ifrågakommer att i förevarande sammanhang i någon större omfattning överflytta kostnaderna för denna vård till staten, synes statsbidraget för ifrågavarande ändamål böra på lämpligt sätt maximeras. I avvaktan på närmare erfarenhet angående medelsbehovets storlek föreslår utredningen ett förslagsanslag å 25 000 kronor för ändamålet.

Utredningen har i samband med de ökade bidragen till de kommunala nämndernas verksamhet föreslagit viss kontroll över att nöjaktig nykterhetsvård av dem utövas. Såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag har utredningen ansett böra uppställas, att nämnden varje kvartal till länsnykterhetsnämnden avgiver redogörelse för av nämnden vidtagna åtgärder i an-

ledning av de rapporter rörande fylleriförseelser, som kommit nämnden till till handa.

Remissmyndigheterna ha, i den mån de berört dessa anslagsfrågor, uttalat sin anslutning till förslagen om anslagsförbättringar men ofta ansett de angivna beloppen otillräckliga. Den föreslagna konstruktionen av de särskilda bidragen till övervakare har i vissa utlåtanden även angivits såsom mindre tillfredsställande.

Socialstyrelsen har påyrkat en väsentlig höjning av statens bidrag till nykterhetsnämnderna och bland annat anfört följande.

Bland kommunerna är den uppfattningen förhärskande, att det i själva verket är statens sak att bestrida kostnaderna för nykterhetsvården, eftersom staten har så stora alkoholinkomster och målmedvetet tagit ifrån kommunerna deras tidigare inkomster av detta slag. Vid sina försök att påverka kommunerna att förse nykterhetsnämnderna med erforderliga medel möter styrelsen genomgående den invändningen, att det dock inte kan vara så viktigt med nykterhetsvården, eftersom staten icke funnit skäl anvisa kommunerna mer än rent obetydliga belopp härför.

En följd av den hittillsvarande nykterhetspolitiken är, att nykterhetsnämnderna över lag sakna arbetskrafter för att på ett nöjaktigt sätt sköta sina övervakningsuppgifter och sin övriga nykterhetsvårdande verksamhet. Detta är så mycket mera beklagligt som övervakningsinstitutets praktiska nytta är en av de mest uppmuntrande företeelserna på detta område. Det finns hundratals och åter hundratals alkoholister i vårt land som blivit nyktra människor tack vare det moraliska stöd som övervakningen utgör. Men det finns också — och det är ett sorgligt faktum, som måste bringas ur världen — tusentals och åter tusentals alkoholister, som icke kunna bli föremål för denna den effektivaste av nykterhetsnämndernas förebyggande åtgärder, därför att nämnderna sakna erforderliga ekonomiska resurser. Att förmå kommunerna att höja sina anslag till nykterhetsnämnderna är emellertid, som förut antytts, utomordentligt svårt, så länge staten är njugg på understöden till kommunerna för detta ändamål. Socialstyrelsen vill därför bestämt påyrka, att anslaget till nykterhetsnämnderna kraftigt ökas och att det nuvarande maximibeloppet för statens understöd till nykterhetsnämndernas slopas. För den händelse det under en övergångstid befinnes oundgängligen nödvändigt att upprätthålla en övre gräns för ifrågavarande understöd, bör denna i varje fall icke sättas lägre än 10 000 kronor. Det finns nämligen en hel rad mellanstora städer, där nykterhetsvården befinner sig på en otillåtligt låg invå och där en genomgripande förändring i detta avseende kunde genomföras, om statsbidrag av angivna storlek kunde ställas i utsikt.

Statens kostnader enligt kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 216) om understöd av statsmedel till nykterhetsnämndernas verksamhet skulle år 1943, därest maximeringen av ifrågavarande understöd icke hade gällt, ha uppgått till 650 000 kronor. Härav skulle inemot hälften, 310 000 kronor, ha utgått till storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö och omkring 50 000 kronor till de fem mellanstora städerna Uppsala, Norrköping, Lund, Borås och Örebro. Om det i stället hade gällt ett maximibelopp för sådant understöd av 10 000 kronor, skulle statens kostnader ha stannat vid 467 500 kronor, varav 30 000 kronor till de tre storstäderna. Med hänsyn till den stigande ansökningsfrekvensen från kommunerna torde motsvarande belopp för budgetåret 1944/45 kunna uppskattas till 660 000 kronor respektive 475 000

kronor. Enligt socialstyrelsens mening bör anslagsposten till understöd åt nykterhetsnämnderna för nämnda budgetår upptagas med förstnämnda belopp, 660 000 kronor.

Beträffande det särskilda övervakningsbidraget har styrelsen förordat en omläggning och härom anfört:

Föreskrifterna rörande dessa bidrag böra avfattas så, att de underlätta anordnande av övervakning av alkoholmissbrukare på sådana håll, där man ännu icke fått ögonen öppna för denna form av förebyggande verksamhet. En nykterhetsnämnd bör kunna på förhand erhålla besked om, huruvida den kan komma i åtnjutande av övervakningsbidrag i ett visst bestämt fall. Det är tydligt att möjligheten härtill mången gång kan vara avgörande för att övervakning överhuvud kommer till stånd. Även en nykterhetsnämnd av det ingalunda ovanliga slag, som alldeles saknar anslag för sin verksamhet, bör kunna erhålla bidrag, t. ex. för ett plötsligt uppkommande övervakningsfall. En fördel för nykterhetsnämnden och kommunen vore, om övervakningsbidraget utginge tidigare än understöd till nykterhetsnämndens verksamhet.

Enligt styrelsens mening bör ett anslag för ändamålet ställas till styrelsens förfogande. Nykterhetsnämnd — såväl kommunal nämnd som i förekommande fall också länsnykterhetsnämnd — bör äga erhålla bidrag från anslaget för att bestrida kostnaderna för vissa övervakningsfall, dock med högst 50 kronor per fall. Socialstyrelsen skall kunna meddela förhandsbeslut om dylikt bidrag. Har kommunal nykterhetsnämnd kommit i åtnjutande av övervakningsbidrag, åligger det socialstyrelsen att tillse, att motsvarande belopp avräknas från beloppet av nästa års statsunderstöd. I fråga om anslagsbeloppets storlek saknas anledning att frångå de sakkunnigas förslag om 25 000 kronor.

Totalutgiften för staten skulle sålunda icke ökas genom det nya övervakningsbidraget, om man bortser från att övervakningsfallen komme att ökas i antal, vilket ju är den avsedda effekten. Tvärtom kan man rimligen utgå från att övervakningsåtgärden i en del av dessa nya fall kommer att onödiggöra anstaltsvård, som ju är särskilt kostsam för staten.

Länsnykterhetsnämnden i Stockholms län har ansett, att ersättning borde kunna utgå med hela kostnaden för övervakning och att anslaget för sådant ändamål borde få tagas i anspråk för av länsnykterhetsnämnd beslutad övervakning. Nämnden har bland annat anfört:

Enligt 14 § alkoholistlagen äger länsnykterhetsnämnd under vissa förhållanden vidtaga hjälpåtgärder och sålunda även ställa alkoholmissbrukare under övervakning. Det kan även inträffa, att länsnykterhetsnämnd får ombesörja övervakning av person, som permitterats eller utskrivits från alkoholistanstalt. I sådana fall torde det vara nödvändigt för länsnämnden att uppdraga åt lämplig person, boende på samma ort som den övervakade, att ombesörja övervakningen. Det är då önskvärt att länsnämnden har möjlighet att giva denne övervakare någon ersättning för uppdraget. Länsnykterhetsnämnden vill med anledning härav föreslå, att länsnykterhetsnämnderna få möjligheter att av det ifrågasatta anslaget till övervakning jämlikt alkoholistlagen utgiva ersättning för övervakningsuppdrag, som utlämnas av länsnykterhetsnämnd.

Länsnykterhetsnämnden i Hallands län har strukit under vikten av övervakningen och förordat, att kontrollen över de särskilda övervakningsuppdragen skulle läggas hos länsnykterhetsnämnderna. Nämnden har härom anfört:

Av de kommunala nämndernas vårduppgifter av såväl förebyggande som eftervårdande natur intager övervakningen avgjort den viktigaste platsen. Med hänsyn till att just övervakning kan väntas giva bättre resultat än en enkel varning, är det högeligen önskvärt, att nämnderna i större utsträckning än hittills få möjlighet att genomföra en sådan åtgärd. Svårigheten för närvarande är, att man på de flesta håll saknar personal för genomförandet av en effektiv övervakning. Det är därför otvivelaktigt ett angeläget önskemål att finna utvägar att genomföra mera effektiv sådan än den, som för närvarande utövas. Men även detta önskemål är en fråga av ekonomisk innebörd. Länsnykterhetsnämnden tillstyrker därför utredningens förslag om att statsbidrag i viss utsträckning ställes till förfogande för detta ändamål. Kontrollen över sådan övervakning bör lämpligen anförtros länsnykterhetsnämnderna.

Länsnykterhetsnämnden i Gävleborgs län har ansett, att gällande maximibelopp för statsbidragen till nykterhetsnämnderna borde höjas, bland annat i syfte att nämnderna skulle kunna i viss omfattning stödja de internerades familjer. Nämnden har bland annat framhållit följande.

Nykterhetsnämndernas möjligheter att ekonomiskt hjälpa de familjer, där familjefadern undergår anstaltsvård, äro för närvarande ytterst begränsade och borde enligt länsnykterhetsnämndens uppfattning utvidgas, så att familjerna för sin försörjning under vårdtiden icke måste hänvisas till fattigvården. För att de här antydda förbättringarna skola kunna genomföras, måste statsbidragen till nykterhetsnämndernas verksamhet förbättras. Därest staten icke anser sig helt böra övertaga kostnaderna för nykterhets- och alkoholistvården, bör statsanslag lämnas i sådan omfattning, att de kommunala nykterhetsnämnderna kunna erhålla statsbidrag i den utsträckning, som författningen härom medgiver. Länsnykterhetsnämnden sätter även ifråga, huruvida icke en höjning eller eventuellt borttagande av de nuvarande maximibeloppen för statsbidragen borde övervägas.

Stockholms stads nykterhetsnämnd har härom anfört:

Förslaget om höjning av statens anslag till nykterhetsnämndsverksamheten är visserligen ett steg i rätt riktning, men nämnden vill framhålla, att statsbidrag av en helt annan storleksordning enligt dess mening bort föreslås. Det synes närmast orimligt, att t. ex. Stockholms stads nykterhetsnämnd med en årsbudget av i runt tal 227 000 kronor skall tillerkännas ett så obetydligt belopp som 650 kronor i statsunderstöd.

Göteborgs stads nykterhetsnämnd har bland annat framhållit:

Att en ökad medelstilldelning till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet redan i nuvarande läge är i hög grad påkallad är självklart för var och en, som är insatt i dessa förhållanden. I ännu högre grad blir detta fallet, därest de sakkunnigas förslag genomföras. Men att statsbidrag för övervakningen skall utgå endast till sådana övervakare, som icke äro anställda i socialvården, d. v. s. hos nykterhetsnämnd, skulle innebära att städer och större kommuner, som ha fast anställda övervakare och där alkoholistvården sålunda arbetar bäst, icke skulle erhålla statsbidrag. Eller också måste de övergå till något system med halvtidsanställda tjänstemän. Ett sådant förslag synes icke böra genomföras.

Malmö stads nykterhetsnämnd har ansett de nuvarande statsbidragen alldeles för låga och bland annat anfört följande.

För ändamålsenlig effektivisering av nykterhetsnämndernas verksamhet måste oeftergivligt resas krav på, att kostnaderna för deras verksamhet i största utsträckning bestridas av statsverket, vilket, i betraktande av att rusdrycksinkomsterna oavkortade tillföras statskassan, måste vara ett eminent statsintresse.

I samband härmed anför nämnden vissa siffror å statens inkomster av skatterna å spritdrycker och utgifterna till nykterhetsnämnder och alkoholistanstalter. Om staten höjde sitt anslag för nykterhetsnämndernas verksamhet med 725 000 kronor, så att det täckte samtliga nämnders utgifter för sådan verksamhet under 1942—1943, skulle dessa samtliga utgifter till nykterhetsvården dock stanna vid något över 3 miljoner kronor eller 0,85 procent av spritinkomsterna 1942—1943. Det kan förtjäna påpekas, att av statens samtliga utgifter till nykterhetsvården, 2,35 miljoner kronor, utgöra utgifterna till nykterhetsnämnderna blott $^1/_8$, medan anstalterna få omkring $^7/_8$.

Statsbidragen till samtliga nykterhetsnämnder uppgå inte på långt när till vad nykterhetsvården kostar i rikets tre största städer och statens årliga bidrag till dessa utgör för närvarande endast 650:— kronor per nämnd. Vill man sedan även erinra om, att systembolagens individuella kontroll, som fyller de högst ställda anspråk, kostar ungefär 2 600 000 kronor om året, blir jämförelsen närmast grotesk, men ger så mycket starkare relief åt nykterhetsnämndernas berättigade krav på bättre uppskattning och förståelse från statsmakternas sida.

Nykterhetsnämndernas riksförbund har såsom ett gammalt nykterhetsnämndskrav framhållit, att staten borde överta de huvudsakligaste kostnaderna för nämndernas verksamhet, vilket i betraktande av att rusdrycksinkomsterna numera oavkortade tillfördes statsverket måste betecknas som både rimligt och berättigat.

Föredraganden.

Socialstyrelsens förslag i skrivelsen den 31 augusti 1943 om höjning av anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet från 142 000 kronor till 242 000 kronor utgick från oförändrade bidragsgrunder. Medelsbehovet beräknades av styrelsen med utgångspunkt från att kommunerna skulle erhålla de understöd, som enligt gällande grunder högst må utgå. Enligt kungörelsen den 27 maj 1932 (nr 216) må bidrag till bestridande av nykterhetsnämndernas kostnader utgå med intill 75 procent av kommunernas utgifter för sådant ändamål, dock högst 1 000 kronor eller, då särskilda omständigheter därtill föranleda, högst 1 500 kronor. Bidragen ha emellertid under de senaste åren icke överstigit 50 procent av nämnda utgifter och det högsta belopp, som utgått, har varit 650 kronor. Nykterhetsutredningen, som funnit de kommunala nämndernas verksamhet på sina håll vara mycket bristfällig, har icke ansett sig böra framlägga förslag om ändrade bidragsgrunder men förordat, att medelstilldelningen för ändamålet icke måtte sättas till ett lägre belopp än det socialstyrelsen föreslagit för nästa budgetår. Utredningen har till stöd härför även åberopat de ökade arbetsuppgifter, som nämnderna skulle erhålla enligt utredningens förslag. För att stimulera till ett ökat utnyttjande av övervakningsåtgärder har utredningen därjämte föreslagit anvisande av ett särskilt anslag av förslagsvis 25 000 kronor till bidrag till ersättningar för övervakningsuppdrag.

I utlåtandena över utredningens förslag ha emellertid från flera håll påyrkats ändringar i grunderna för bidragen till nykterhetsnämndernas verksamhet, åsyftande att i väsentligt ökad omfattning överflytta kostnaderna för denna verksamhet från kommunerna till staten. Såsom ett motiv har därvid bland annat åberopats de betydande intäkter, som staten erhölle genom alkoholskatterna. Socialstyrelsen har föreslagit den ändringen av grunderna, att bidragen skulle utan begränsning av beloppen utgå med 75 procent av ifrågavarande kostnader, och har i anslutning härtill beräknat medelsbehovet för nästa budgetår till 660 000 kronor.

I förevarande sammanhang finner jag icke anledning att upptaga denna statsbidragsfråga till behandling ur synpunkten av om en ökad överflyttning av de kommunala kostnaderna till staten kan vara befogad eller icke. Jag vill endast framhålla, att jämförelsen mellan de höga statsinkomsterna av alkoholhanteringen och statens bidrag till nykterhetsnämnderna har föga bärkraft. Om alkoholskatterna hade legat på en lägre nivå, skulle nämligen omfattningen av fylleriet och alkoholismen sannolikt ha varit ännu större än för närvarande, enligt vad den verkställda utredningen om orsakerna till försämringen i nykterhetstillståndet under krigsåren givit vid handen.

Den ökade medelstilldelning till understöd åt nykterhetsnämnderna, som i nuvarande läge ifrågakommer, kan endast ha till syfte att stimulera det kommunala intresset för sådan verksamhet och kan lika litet som de hittillsvarande bidragen få någon nämnvärd ekonomisk betydelse för större kommuner. En sådan ökning av anslaget, att en höjning av gällande maximigräns för bidragen bleve påkallad, synes utesluten. För att motväga den sänkning av bidragsprocenten, som inträtt under senare år och som, i den mån nykterhetsvården icke blivit lidande, har betytt en statlig besparing på kommunernas bekostnad, anser jag mig emellertid, trots att de av nykterhetsutredningen föreslagna vidgade arbetsuppgifterna icke nu komma att påläggas nämnderna, böra förorda en viss höjning av det till understöd åt nykterhetsnämnderna avsedda beloppet, nämligen från 125 000 kronor till 165 000 kronor.

Mot den av nykterhetsutredningen föreslagna kontrollen rörande nykterhetsnämndernas verksamhet i form av kvartalsredogörelser till länsnykterhetsnämnderna angående åtgärder i anledning av inkomna fyllerirapporter har jag ingen erinran.

I fråga om övriga med anslaget avsedda ändamål räknar jag i enlighet med socialstyrelsens förslag med oförändrade belopp till konferenser och kurser m. m., till understöd åt sammanslutningar av nykterhetsnämnder och till tidskrift för nykterhetsnämnder, tillhopa 12 000 kronor. Däremot bortfaller för nästa budgetår det belopp av 5 000 kronor, som för löpande budgetår avsetts till utgivande av ny handbok för nykterhetsnämnderna. Det sammanlagda anslagsbeloppet skulle sålunda uppgå till 177 000 kronor.

I likhet med nykterhetsutredningen anser jag önskvärt att nykterhetsnämnderna stimuleras till att i ökad utsträckning anordna övervakning

av alkoholmissbrukare. Övervakningen bör intaga en central ställning i vårdarbetet; ju mera effektiv den är, desto mindre blir behovet av interneringar. Enligt nykterhetsutredningens förslag skulle ställas till förfogande ett förslagsanslag av 25 000 kronor för bestridande av bidrag med 50 procent av kommunernas kostnader för arvoden åt särskilt förordnade övervakare, som icke vore anställda inom socialvården. Meningen med sistnämnda föreskrift var att anslaget i främsta rummet skulle användas till ersättning för nya övervakningsuppdrag och förhindra att lönerna till redan anställda kommunala socialvårdstjänstemän belastade anslaget; i annat fall hade medelsbehovet blivit av en helt annan storleksordning. Övervakningsbidragen skulle enligt förslaget utgå jämte de förut nämnda understöden åt nykterhetsnämnderna.

Socialstyrelsen har föreslagit, att övervakningsbidragen skulle utgå på annat sätt. Medlen för ändamålet borde ställas till förfogande av styrelsen, som skulle äga besluta om bidrag för bestridande av kostnaderna för särskilda övervakningsfall, dock med högst 50 kronor per fall. Nykterhetsnämnd skulle sålunda på förhand kunna få besked om att den erhåller övervakningsbidrag i ett visst bestämt fall. Enligt socialstyrelsens mening kan möjligheten till sådant bidrag mången gång vara avgörande för om övervakning kommer till stånd. Det vore därvid en väsentlig fördel, om övervakningsbidragen utbetalades löpande och icke i efterskott såsom understöden till nykterhetsnämndernas verksamhet. Även ett par länsnykterhetsnämnder har framhållit behovet av att på dylikt sätt kunna disponera medel för anordnande av övervakning i särskilda fall.

Det synes mig sannolikt, att den av socialstyrelsen föreslagna formen för övervakningsbidragen kommer att medföra anordnande av övervakning i ett större antal nya vårdfall med utpräglat behov därav än den av utredningen föreslagna formen, som innebar en allmän rätt för kommunerna att till 50 procent erhålla ersättning i efterskott för övervakningskostnader av visst slag. Med hänsyn härtill anser jag mig böra tillstyrka att medel försöksvis ställas till förfogande till bestridande av övervakningsbidrag i huvudsak enligt de av socialstyrelsen föreslagna riktlinjerna. Medel för ändamålet böra dock icke anvisas i form av förslagsanslag. Jag förordar, att ett särskilt belopp till övervakningsbidrag anvisas under förevarande anslag. Under det första året av sådan försöksverksamhet bör ett belopp av 13 000 kronor räcka. Jag förutsätter därvid, att dylika övervakningsbidrag icke skola utgå till länsnykterhetsnämndernas heltidsanställda ombudsmän. I den mån deras övriga arbetsuppgifter och de lokala förhållandena det medgiva, böra de utan särskild ersättning fullgöra sådana uppdrag. Beloppet synes böra ställas till disposition för socialstyrelsen och länsnykterhetsnämnderna. Närmare bestämmelser om övervakningsbidragen torde få ankomma på Kungl. Maj:t att föreskriva.

Det sammanlagda medelsbehovet under anslaget till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m. skulle enligt vad jag sålunda förordat uppgå till 190 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m.* för budgetåret 1944/45 anvisa ett anslag av ..... kronor 190 000.

Med bifall till vad föredraganden sålunda under punkterna 1:o)—3:o) med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Stockholm 1944. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.
441986